

Mozgáskorlátozott fiatalok társadalmi inklúziójának és társadalmi szerepvállalásának erősítése a kortárs segítség erejével

Módszertani kiadvány

Erasmus+

KA2 Stratégia partnerség

2019-3-HU01-KA205-077642

Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek
Országos Szövetsége

Erasmus+

A projektet az Európai Bizottság támogatta.
A kiadványban megjelentek nem szükségszerűen
tükrözik az Európai Bizottság nézeteit.

Mozgáskorlátozott fiatalok
társadalmi inklúziójának
és társadalmi szerepvállalásának
erősítése a kortárs segítség
erejével

2022

SZERZŐK:

András Emese
Csalagovics Zóra
Dimény Emese
Hideghéty Andrea
Jandura Péter
Sebő Gergő
Tóth Gyöngyvér

A KIADVÁNY LÉTREHOZÁSÁBAN KÖZREMŰKÖDŐ SZERVEZETEK:

TARTALOM

Bevezető	6
1. A KIADVÁNY CÉLJA	7
Dokumentáció, módszerekre fókuszálva	7
2. A P2P PROJEKT	8
A projekt célkitűzései	8
Tevékenységek	8
3. PARTNERSZERVEZETEK	10
Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetsége, a főpályázó	10
Szövetség a Közös Célokért	12
Orbán Alapítvány	12
4. MÓDSZERTAN	13
4.1 A szakmai megvalósítók - koordinátorok, mentorok, módszertanosok	14
4.2 A résztvevők és szükségleteik	15
4.3 A mentorálás módszertana	17
4.3.1 Csoportos mentorálás	22
4.3.1.1 Az első csoportos mentorálás	23
4.3.1.2 A második csoportos mentorálás	25
4.3.1.3 A harmadik csoportos mentorálás	28
4.3.2 Kiscsoportos mentorálás	35
4.3.3 Egyéni mentorálás	36
5. A CSOPORTOS MENTORÁLÁSOK TAPASZTALATAI	37
5.1 Az online csoportos mentorálási alkalom	37
5.2 Az első csoportos mentorálási alkalom tapasztalatai	38
5.3 A második csoportos mentorálási alkalom tapasztalatai	42
5.4 A harmadik csoportos mentorálási alkalom tapasztalatai	46
6. ÉRTÉKELÉS	49
7. UTÁNKÖVETÉSI (FOLLOW UP) TEVÉKENYSÉGEK	54
8. MELLÉKLET	59

BEVEZETŐ

„P2P – Mozgáskorlátozott fiatalok társadalmi inklúziójának és társadalmi szerepvállalásának erősítése a kortárs segítség erejével” című projekt célja, a súlyosan mozgáskorlátozott fiatalok aktív állampolgárságának, társadalmi szerepvállalásának erősítése Magyarországon, Romániában és Szlovákiában.

Az Európai Unióban a mozgáskorlátozott fiatalok aktív társadalmi részvétele - a kutatások által bizonyítottan – alacsonyabb a nem mozgáskorlátozott társaikhoz képest. Különösen igaz ez a posztszocialista országokra, mint Magyarország, Románia és Szlovákia, ahol a fogyatékossgal élő emberek társadalmi befogadása is jóval később indult meg a nyugat-európai országokhoz képest és ahol napjainkban is jelen van a kirekesztettség, az előítéletek és a diszkrimináció a fogyatékossgal élő fiatalok mindennapjaiban az olyan meghatározó területeken, mint az oktatás, a szabadidős- és kulturális tevékenységek.

A projektben részt vevő partnerszervezetek felméréseik eredményei és tapasztalataik alapján úgy látják, hogy a szegregált környezetben szocializálódott, súlyosan mozgáskorlátozott fiatalok nehezen alakítanak ki kapcsolatokat kortárs közösségeikben az iskolán és a családon kívül, nehezen hoznak döntéseket a saját életükről, gyakran maradnak gyerek vagy beteg szerepben, mások döntéseire bízzák magukat, passzívabbak nem mozgáskorlátozott társaikhoz képest. Mindez kihat társadalmi részvételükre is, nehezebben állnak ki saját magukért vagy másokért a közösségüket érintő ügyekben.

Ugyanakkor a MEOSZ egyik kutatásának eredményei¹ arra is rámutattak, hogy azon keveseknek, akiknek sikerült kortársaikkal valamilyen segítő kapcsolatot kialakítaniuk és hosszú távon fenntartaniuk, a kortárs segítség önbizalmat és védettséget adott. Az ilyen önssegítő folyamatban részt vevő személyek jellemzően nyitottabbak, magabiztosabbak voltak az interjúk során, szélesebb kapcsolati rendszerről számoltak be, pozitívan látták saját magukat, komoly terveik voltak a jövőre nézve.

A szervezetek ezért egy olyan innovatív mentorálási módszert dolgoztak ki, amely segítségével hasonló, civil és ifjúsági szervezetek, csoportok, mozgáskorlátozott fiatalok önssegítő csoportjainak hatékony létrehozását támogathatják, hozzájárulva ezzel a fogyatékossgal élő, súlyosan mozgáskorlátozott fiatalok társadalmi szerepvállalásának, aktív állampolgárságának elősegítéséhez.

¹ 2018. szeptemberben a Károli Gáspár Református Egyetem Szociális és Egészségtudományi Kar Szociális Munka és Diakóniai Intézet (KRE SZEK SZMDI) és a Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetsége (MEOSZ) által megvalósított kutatás a veleszületetten mozgássérült fiatal felnőttek önálló életvitelét vizsgálta. Veleszületetten mozgássérült fiatal felnőttek önálló életviteléről címmel a Szociálpolitikai Szemle 2021/2. számában jelent meg.

1. A KIADVÁNY CÉLJA

DOKUMENTÁCIÓ, MÓDSZEREKRE FÓKUSZÁLVA

A jelen kiadvány a projekt széles körű terjesztésének egyik legfontosabb eszköze. Átfogóan dokumentálja a kifejlesztett módszertant, összegyűjtve a tapasztalatokat, melyek hasznosak lehetnek olyan más szervezetek számára, melyek mozgáskorlátozott fiatalokkal (is) együtt kívánnak dolgozni a jövőben.

A projekt keretében készült szakmai anyagokból külön kiemeltük a leghasznosabb információkat.

A projekt eredményeit – különös tekintettel a kidolgozott módszertani eszköztárra – szeretnénk széles körben más szervezetek számára hozzáférhetővé tenni. Fontos megjegyezni, hogy az összeállított mentorálási folyamat mozgáskorlátozott fiatalok számára készült, nem formális oktatási elemeken és kooperatív tanulási technikákon alapul, figyelembe véve a célcsoport specifikus igényeit.

Bízunk benne, hogy a kiadvány más szervezeteket, ifjúsági szakembereket is bátorít, támogat majd abban, hogy mozgáskorlátozott fiatalokkal is dolgozzon együtt, elősegítve ezzel további mozgáskorlátozott fiatalok aktív állampolgárságát is.

2. A P2P PROJEKT

A PROJEKT CÉLKITŰZÉSEI

- A súlyosan mozgáskorlátozott fiatalok problémáinak, szükségleteinek feltérképezése összesen 450 mozgáskorlátozott fiatal bevonásával Magyarországon, Romániában és Szlovákiában
- a kutatás eredményeire valamint a projektben részt vevő szakértők tudására és tapasztalataira alapozva egy mentorálási módszer kidolgozása
- pilot: a módszer tesztelése három, nem formális tanuláson alapuló csoportos mentorálási alkalom során 18 súlyosan mozgáskorlátozott fiatal bevonásával
- utánkövetés: a mentorálási folyamat eredményességének tesztelése, a kortárs segítők által létrehozott önszorgító csoportok nyomon követése, szakmai támogatása
- a projekt eredményeinek széles körű megismertetése.

TEVÉKENYSÉGEK

► Akciókutatás 510 mozgáskorlátozott fiatal bevonásával

A partnerszervezetek a kutatás során felmérték a 18 és 30 év közötti mozgáskorlátozott fiatalok társadalmi problémáit, szükségleteit, különös tekintettel olyan területekre, mint az oktatás, a lakhatás és a szabadidő.

► A felmérés során két különböző technikával dolgoztunk:

1. Nem reprezentatív mintán alapuló, online kérdőíves kutatás, országonként 150 súlyosan mozgáskorlátozott fiatal, összesen 450 ember bevonásával,
2. fókuszcsoportos vizsgálat, országonként 20 fő, 10 mozgáskorlátozott fiatal és 10 mozgáskorlátozott fiatalokkal foglalkozó szakember, összesen 60 ember bevonásával.

► A módszertan kidolgozása

A 19 hónapos tevékenység keretében, az országonként két szakemberből álló hat fős szakértői team dolgozta ki azt a módszertant, amely önszorgító csoportok létrehozásának támogatását segíti egyéni és csoportos mentorálással a 18 és 30 év közötti mozgáskorlátozott emberek körében. A szakemberek a fejlesztés első lépéseként kidolgozták a mentorálási módszert, majd ennek megfelelően valósították meg a csoportos mentorálási alkalmakat, tesztelve a kidolgozott módszert. Ezt követően az eredménye-

ket és a tapasztalatokat felhasználva, és a kortárs segítők részéről felmerült szükségletekhez igazodva tökéletesítették, változtatták a mentorálási módszertant. A szakmai megvalósítók az egyéni és csoportos mentorálás során az egyéni tanácsadáson túl folyamatos támogatást nyújtottak a projektben részt vevő kortárs segítők számára.

► Kortárs segítők toborzása

Összesen 18 - országonként 6 fő - 18 és 35 év közötti mozgáskorlátozott fiatalot vontunk be a projekt során kidolgozott kísérleti módszertan tesztelésére, utánkövetésére. A partnerszervezetek széles körben keresték a célcsoportba tartozó fiatalokat. Országokban a saját hálózataikon és a közösségi médián keresztül összesen 150 fogyatékossgal élő fiatalokkal kapcsolatban álló szervezet kerestek meg, figyelemfelkeltő plakátokat, részletes tájékoztatókat küldtek ki. A projekt résztvevőit részletes szempontrendszer alapján választották ki a jelentkezők közül.

► Csoportos mentorálási alkalmak, egyéni mentorálás és online csoportos találkozók

2021. október és 2022. május között három, többnapos csoportos mentorálási alkalom volt a projekt keretében. A csoportos mentorálás célja, hogy a résztvevő kortárs segítők elsajátítsák a kortárs segítői kompetenciákat annak érdekében, hogy később önállóan működtessenek önszorgító csoportokat. E csoportok tagjai segítik egymás fejlődését, támogatást adnak a problémák, konfliktusok megoldásában, a kudarcok feldolgozásában, képviselik érdekeiket, fellépnek a diszkriminációval szemben. A csoportos alkalmakon túl a projektben részt vevő mentorok egyéni mentorálást is biztosítottak a kortárs segítők számára. A pandémia ideje alatt, két online találkozó volt, ahol a kortárs segítők megismerkedhettek egymással és a projekt célkitűzéseivel, ráhangolódtak a közös tevékenységre, beszélhettek szükségleteikről, félelmeikről és elvárásaikról. Többnyire ugyancsak online keretek között zajlottak az egyes országokban a kics csoportos mentorálások is a csoportos mentorálások közötti, illetve az azokat követő időszakban. A kics csoportos mentorálások alkalmával a résztvevők beszámoltak tapasztalataikról, kérdéseket tehettek fel, megoldási javaslatokat, tippeket vethettek fel egymásnak. A résztvevők beszámoltak arról is, hogy hogyan haladnak a csoportok szervezésével.

► Utánkövetés (follow up)

A projekt tervezési fázisában az utánkövetés alatt a 18 kortárs segítőt minimum 5 fős csoportja tevékenységének nyomon követését, illetve a csoportok olyan tevékenységét értjük, ami a mentorálás során tanultak alapján, a projekt céljaival összefüggésben valósul meg. Ugyanakkor a kísérleti módszertan gyakorlati tesztelése, valamint a kortárs segítők munkájának folyamatos nyomon követése is utánkövetési tevékenységként fogható fel.

► Módszertani kézikönyv

Jelen kiadvány a projektet, annak eredményeit és a kidolgozott módszert bemutató online módszertani összefoglaló. A projekt legfontosabb szellemi terméke, melyet a partnerszervezetek széles körben terjesztenek szakmai közösségeikben, különös, de nem kizárólagos figyelemmel az ifjúsági területen.

► A projekt és eredményeinek széles körű terjesztése

A projektet, a kutatást és a kidolgozott módszertant a partnerszervezetek kommunikálták az interneten és saját média tartalmakban, egyéb online, illetve nyomtatott felületeken. A projekt során több alkalommal sajtóanyagot, illetve a nyilvános rendezvényekre sajtómeghívót küldtek a média számára. Jelen kiadványt a Facebook kampány mellett e-mailben is megküldték a releváns civil, ifjúsági, illetve érdekvédelmi szervezeteknek. A módszertani kiadványt mindhárom országban bemutatták a projektzáró rendezvényen is.

3. PARTNERSZERVEZETEK

MOZGÁSKORLÁTOZOTTAK EGYESÜLETEINEK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE, A FŐPÁLYÁZÓ

A Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetsége (MEOSZ) a mozgáskorlátozott emberek legnagyobb, meghatározó hazai érdekképviseleti és érdekvédelmi szervezete. Következetes, kitartó és megalapozott szakmai, érdekvédelmi munkája révén katalizátora és megkerülhetetlen szereplője a hazai fogyatékosügynek. Szövetségünket 1981. június 13-án alakította 22, Magyarország különböző városaiban jogi személyiséggel rendelkező, a mozgáskorlátozottsággal élő embereket tömörítő egyesület. A cél az volt, hogy létrehozzák az emberek érdekeinek érvényesítését és érdekképviseletét ellátó országos szervezetet, melynek feladata az országos érdekvédelmi munka összehangolása, irányítása és koordinálása. Szövetségünk nemcsak leköveti a kormányzati munkának a mozgáskorlátozott embereket érintő részét, hanem magunk dolgozunk fel szakmai területeket és elkészítjük az azokra vonatkozó konkrét javaslatainkat és proaktívan lépünk fel minden meghatározó kérdésben. Jelenleg 88 tagegyesületünk van az ország különböző részében, illetve közel 1000 helyi közösséggel áll kapcsolatban. A MEOSZ legfőbb célja, hogy szakértő, érdekvédő tevékenységein keresztül azonosítsa és megszüntesse a társadalmi akadályokat, előítéletek és a diszkrimináció összes formáját a mozgáskorlátozott emberekkel szemben, annak érdekében, hogy csökkentse a társadalmi szegregációjukat. A Magyarországon élő mozgáskorlátozott emberek érdekeit a MEOSZ hazai szinten képviseli a Fogyatékos Emberek Szervezeteinek Szövetségében is, amelynek a MEOSZ alapítója is egyben. A MEOSZ tagja több fogyatékos embereket képviselő nemzetközi szövetségnek, mint például az Európai Fogyatékosügyi Fórum (EDF), a Fogyatékos Emberek Világszövetsége (DPI) és az Önálló Életvitel Mozgalom Európai Hálózata (ENIL).

A P2P projekt a MEOSZ Ifjúsági Tagozatának bevonásával jött létre. Az Ifjúsági Tagozat elősegíti a fiatal mozgáskorlátozottak közösségépítését és az aktívabb részvételt a MEOSZ-ban, illetve mozgáskorlátozott fiataloknak szóló programokat szervez a szervezeten belül.

A MEOSZ aktívan együttműködik az egyetemek fogyatékosügyi koordinátoraival a speciális igényű hallgatók jogainak érvényesítése érdekében. A MEOSZ Ifjúsági Tagozata az egyik szervezője a mozgáskorlátozott emberek számára tartott MERI sportnapnak, ahol a mozgáskorlátozott fiatalok kipróbálhatják a magyarországi para-sportokat, illetve megismerkedhetnek a magyar paralimpikonokkal. Az Ifjúsági Tagozat tagjai oktatási intézményekben szemléletformáló, rendhagyó ún. esély órákat tartanak, ahol a tanulók betekintést nyerhetnek a mozgáskorlátozott emberek mindennapjaiba. A nem formális tanulás eszközeivel, tapasztalaton alapuló tréning módszerekkel dolgoznak a tanulókkal a szemléletformáló programok során. A Tagozat tagjai képviselik magukat hazai fesztiválokon, fiataloknak szóló rendezvényeken, ahol bemutatják a szervezet működését, és szemléletformáló programokat tartanak. Az Ifjúsági Tagozatunk tagjai rendszeresen ellátogatnak olyan mozgáskorlátozott fiatalokkal foglalkozó oktatási intézményekbe, mint a Mozgásjavító Általános és Szakiskola, ahol kulturális programokat, sportnapokat, sport és táncbemutatókat rendeznek. A MEOSZ Ifjúsági Tagozata területileg elszórtan, többnyire egymástól függetlenül, nem összehangoltan működik. Tevékenységük elsősorban a kulturális programokon való részvételre, táborok, sportesemények szervezésére irányul. A projekttel egy olyan módszerrel szerettünk volna megismertetni őket is, melynek fókuszában a fiatalok érdekérvényesítő képességének növelése, valamint a semmit rólunk nélkülünk elvének megfelelően az érdekvédelmi tevékenységük, aktív társadalmi szerepvállalásuk buzdítása áll.

A P2P projekt révén a MEOSZ szeretne volna aktivizálni, jobban bevonni a fiatalokat az érdekvédelmi munkájába. Lényeges szempont volt, hogy a fiatalok aktív szerepet kapjanak a tagság sokszínűségét is biztosítva. A MEOSZ fontosnak tartja, hogy a fiatalok képessé váljanak az önálló érdekérvényesítésre, ezért kiemelten kezeli a jogtudatosságuk növelését. A projekt létrehozásakor szempont volt az inklúzió népszerűsítése és a mozgáskorlátozott fiatalok láthatóvá tétele is. Hosszú távú célként fogalmazódott meg a fiatalok általános motivációjának és az önszerveződésüknek et az erősítése.

SZÖVETSÉG A KÖZÖS CÉLOKÉRT

A Szövetség a Közös Célokért (SZAKC) társulást 2001-ben Szlovákiában alapította öt országos szervezet. Az öt alapító tag mellé regionális civil és szakmai szervezetek társultak, akik a kultúrával, oktatásüggyel, szakképzéssel, képzőművészettel, sporttal, nők és fogyatékosokkal élő emberek esélyegyenlőségével, családpolitikával, ifjúságüggyel, környezetvédelemmel, színjátszással foglalkoznak. Ma a szövetségnek 24 tagszervezete van.

A társulás a kezdetektől együttműködik és támogat olyan társadalmilag elismert szervezeteket, akik a Szlovákiában élő egészségkárosodott és fogyatékosokkal élő személyek és fiatalok számára programokat, konferenciákat, társadalmi és kulturális eseményeket, sport- és esélyegyenlőségi napokat szerveznek helyi és regionális szinten. Ezeknek a rendezvényeknek a kiemelt célja a fogyatékosokkal élő személyek és fiatalok társadalmi befogadásának elősegítése, a velük kapcsolatos sztereotípiák feloldása.

Kiemelten részt vesznek a fogyatékosokkal élő emberek szervezetei mindennapi életének médiában való megjelentetésében, amivel hangsúlyosan hozzájárulnak a társadalmi szemléletformálás folyamatához. Emellett működtetők a Felvidéki Lelki Elsősegély Telefonszolgálatnak és a kisebbségvédelem területén jogsegély szolgálati tevékenységet is folytatnak.

ORBÁN ALAPÍTVÁNY

Az Orbán Alapítvány Romániában egy olyan országos szervezet, amelyik a súlyosan és halmozottan sérült fogyatékos fiataloknak biztosít hiánypótló szolgáltatásokat egész életük során. 1996 óta a hargitai régió legsúlyosabb fogyatékosokkal élő fiataljainak nyújt ellátást, de a 2000-es évektől egyre erősödő tendencia, hogy az ország minden részéről érkeznek ide olyan súlyosan mozgáskorlátozott gyermekek és fiatalok, akik máshol nem kapják meg a szükséges szolgáltatásokat, vagy valamilyen jogsérelem érte őket.

Jelenleg több mint 100 fiatalnak nyújtanak állandó szolgáltatást. Az alapítvány két épületében speciális iskola, állandó lakóotthon, illetve nappali foglalkoztató működik. A speciális iskolába 21 súlyosan mozgáskorlátozott tanuló jár, akik közül többen halmozottan hátrányos helyzetűek, vagy halmozottan fogyatékos emberek. A foglalkoztatottak többsége anyagilag hátrányos helyzetű családokból származik, a romániai magyar nemzeti kisebbség tagjai, vagy árvák.

A súlyosan mozgáskorlátozott fiatalokkal kapcsolatos speciális szükségletek területén szerzett évtizedes tapasztalataik alapján az Orbán Alapítvány az egyik legtapasztaltabb civil szervezet Romániában a mozgáskorlátozott és más fogyatékosokkal élő fiatalok ellátása, a rehabilitáció, az oktatás, és a célcsoporttal kapcsolatos tanácsadás területén.

4. MÓDSZERTAN

A módszertan adja a projekt gerincét, így annak kidolgozására különös hangsúlyt fektettünk. A módszertan alapvetései a következők:

- nem formális tanulási módszereken és kooperatív tanulási technikákon alapszik
- illeszkedik a projekt célcsoportjának igényeihez
- alkalmazkodik a 18-30 év közötti mozgáskorlátozott fiatalok speciális igényeihez
- a részt vevők önkéntes részvételére, motivációjára épít
- empirikus bizonyítékokra és tapasztalatokra épül
- a csoportos működés erősségeire, a kölcsönös segítségre építve erősíti a célcsoport érdekérvényesítő képességét
- szabadon felhasználható, adaptálható civil szervezetek, ifjúságsegítők számára.

A partnerszervezetek a kidolgozott módszertant három nemzetközi csoportos mentorálás során tesztelték a kortárs segítőkkel, majd a kortárs segítők önszervező csoportokat hoztak létre a projektben résztvevő mentorok támogatásával.

A módszer kidolgozásával és a projekt tevékenységein keresztül, illetve a képzett mentorok segítségével célul tűztük ki, hogy Magyarországon, Romániában és Szlovákiában a mozgáskorlátozott fiatalok részvételével olyan önszervező csoportok jöjjenek létre, melyek a „semmit rólunk nélkülünk” elvnek megfelelően, hatékonyabban vesznek részt az őket érintő döntéshozatali folyamatokban, érvényesíthetik jogukat, közösen léphetnek fel az őket érintő diszkriminációval szemben. Fontos cél volt tehát a fiatalok aktív állampolgárságra ösztönzése, mobilizálása.

4.1 SZAKMAI MEGVALÓSÍTÓK - KOORDINÁTOROK, MENTOROK, MÓDSZERTANOSOK

A program megvalósításához meghatároztuk a szükséges szerepeket, és ennek megfelelően állítottuk össze a projektcsapatot. Úgy véltük, hogy a módszertan kidolgozásához és a mentorálási alkalmakhoz szükség van mentorokra, akik támogatják az önszorgító csoportok létrejöttét és működését, valamint olyan munkatársakra, akik nem lesznek részei a csoportok életének, így objektívebben, a folyamatot kívülről szemlélve tudnak dolgozni a módszertanon.

Minden partner kijelölt egy mentort és egy módszertanos munkatársat, akik együttműködtek a csoportos mentorálási alkalmak programjának és módszertanának kidolgozásában. Ők készítették a tanulási segédanyagokat, valamint ezt a módszertani kézikönyvet.

A. A koordinátorok

Feladata: főként a kommunikáció támogatása a partnerek között és a teamben, valamint a csoportos mentorálások szervezése, koordinálása.

B. A mentorok, facilitátorok (a két szerepet javasolt egy személy által biztosítani)

Mentor: feladata az önszorgító csoportok szervezésének támogatása, kortárs segítők mentorálása.

Facilitátor: részt vesz a módszertan fejlesztési folyamatban és az ezzel kapcsolatos nemzetközi találkozókban. Feladata a csoportos mentorálások módszertani megvalósítása és annak biztosítása, hogy a csoportos mentorálási alkalmak során támogassák a mentorálási folyamatot és kapcsolódjanak a felmerülő kérdésekhez, dilemmákhoz. Facilitálja a csoportos mentorálások során a mozgáskorlátozott fiatalok munkáját, támogatja őket a projekt után-követési szakaszában.

C. A módszertanos kollégák szerepe: aktívan részt vesznek a projekt keretében megvalósuló módszertan fejlesztési folyamatában. Összeállítják a módszertani kiadványhoz szükséges anyagokat.

A tapasztalati szakértők szerepe: A tapasztalati szakértők mozgásérült fiatalok voltak (2 fő),- és már a projekttervezés szakaszában bevontuk őket a folyamatba. Szerepük volt az előkészítő találkozó

során a kutatás előkészítésében és megvalósításában is: így a kérdőív kidolgozásában, a kérdéssorok összeállításában, történetmesélés (storytelling) fókuszcsoport, valamint tesztelték a mérőeszközöket a kutatás előkészítő szakaszában. Lényeges információkat osztottak meg velünk a projekt tervezésekor, így beszámoltak arról, hogy milyen akadályokkal, problémákkal néznek/hézték szembe, milyen fórumokon vettek részt, milyen tevékenységeket végeztek, illetve, hogy viszonyulnak az aktív állampolgársághoz, mennyire foglalkoztatja őket ez a téma - mindez nagymértékben befolyásolta a kérdőív tartalmát. Fontos szerepük volt a mentorálás előkészítésénél is, különösen az első alkalommal, amikor azt véleményezték, hogy mely módszerek működhetnek a csoporttal, hol kell alternatívát találnunk. Nagymértékben hozzájárultak a budapesti programnap előkészítéséhez és megvalósításához. Felmérték a helyszínek akadálymentességét és akadálymentes útvonalat terveztek. Kitalálták a budapesti városjáték (City Game) programját, előkészítették az információs csomagot és segítőként csatlakoztak a játékban részt vevő fiatalokhoz.

4.2 RÉSZTVEVŐK ÉS SZÜKSÉGLETEIK

A projekt súlyosan mozgáskorlátozott fiatalok részvételével valósult meg a három partnerországban. A súlyos mozgáskorlátozottságot a Fogytékos Emberek Jogairól Szóló ENSZ Egyezményben² foglaltakkal összhangban határoztuk meg. Tehát súlyosan mozgáskorlátozott minden olyan 18 és 30 év közötti fiatal, aki olyan hosszan tartó fizikai akadályozottsággal él, ami a környezet akadályaival kölcsönhatásban, nagymértékben hátrányt okoz. Amennyiben a környezet nem biztosítja a megfelelő feltételeket (pl.: univerzális tervezés, környezeti akadálymentesség, diszkriminációmentesség), vagy alkalmazkodik a személy egyéni szükségleteihez, a mozgáskorlátozott személy társadalmi, munkaerőpiaci, közösségi kirekesztettségét, a magán- és közszolgáltatásokhoz való hozzáférés teljes hiányát vonhatja maga után. Ennek megítélését minden esetben a projektbe bevont mozgáskorlátozott fiatalok megítélésére bíztuk. Jelentkezéskor ők döntötték el, hogy a fenti állítás igaz, vagy nem igaz rájuk. Fontos megemlíteni azt is, hogy a súlyos fogyatékos, vagy mozgáskorlátozottság nem mindig látványos. A projektben több olyan súlyosan mozgáskorlátozott fiatal is részt vett, akik nem használtak például segédeszközt, de segítség nélkül nem tudtak biztonságosan mozogni.

A csoportos mentorálásokat, a módszertant és a teljes tanulási folyamatot az ő igényeik figyelembevételével alakította és dolgozta ki a projekt team.

A projekt több szakaszában, több tevékenység megvalósításában vettek részt fogyatékos, vagy mozgáskorlátozott emberek. Az előkészítés során a menedzsment és szakmai megvalósítók közül többen mozgáskorlátozott emberek voltak, így az akciókutatás lebonyolítói és a kutatás célcsoportjának tagjai. A kísérleti mentorálási alkalmakon részt vevő 18 kortárs segítő, illetve az önszorgító csoportok tagjai is mozgás-

²<https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>

korlátozott fiatalok voltak. Így gyakorlatilag a projekt teljes ideje alatt biztosítani kellett az érintettek számára az univerzális tervezésnek megfelelő, akadálymentes környezetet. A „semmit rólunk nélkülünk” elvének megfelelően a projekt előkészítésébe bevontuk a mozgáskorlátozott munkatársakat és tapasztalati szakértőket, rendszeresen kikértük a véleményüket a tervezett tevékenységekkel kapcsolatban, támaszkodtunk korábban szerzett tapasztalatainkra.

A kortárs segítők toborzása, kiválasztása során, minden esetben egyéni, a pandémiás helyzet valamint a jelentkezők mobilitási nehézségei miatt online interjúkat szerveztünk. A személyes elbeszélgetések során pontosítani tudtuk az érintettnek azokat a mozgáskorlátozottságából adódó speciális igényeit, amit a jelentkezési lapon feltüntetett. Például több esetben a programot végigbeszélve derült ki, hogy egy résztvevő több segédeszközt használ, vagy éppen olyan segédeszközre lenne szüksége, amivel nem rendelkezik, illetve speciális gyógyszert, szolgáltatást igényel.

A projekt csoportos mentorálási alkalmi során az alábbi speciális szükségleteket kellett biztosítani:

- Akadálymentes projekthelyszínek biztosítása, ahol kerekesszékekkel használhatók a kijáratok, közösségi helyiségek, folyosók, tréningterem, ebédlő, a szintek kerekesszékekkel szabadon átjárhatók, minden szinten legalább egy akadálymentes mosdó található, a szobák pedig azon túl, hogy akadálymentesen megközelíthetők, rendelkeznek megfelelően akadálymentesített fürdőszobával.
- A magas támogatási szükségletű (önellátásra nem, vagy csak részben képes) résztvevők esetében személyi asszisztens vagy kísérő személy biztosítása. A személyi asszisztens képesítéssel rendelkezik, aki szerződéses viszonyban áll a segített mozgáskorlátozott személlyel. A kísérő többnyire családtag vagy barát, barátnő. Mindkét lehetőségnek megvannak az előnyei és a hátrányai. A professzionális személyi segítők bizonyosan jól el tudják látni a feladatukat, amennyiben probléma merül fel a munkájukkal kapcsolatban, könnyen elmozdíthatók. Többnyire nem lépnek ki a segítői szerepükből, ugyanakkor nem minden mozgáskorlátozott személy tud intim helyzetekben számára ismeretlen személyekkel együttműködni és foglalkoztatásuk is költséges. A kísérő személyek bizalmasabb viszonyban vannak a mozgáskorlátozott résztvevőkkel, nem lehet probléma, hogy nem fogadják el őket, munkájukat gyakran önkéntesen végzik, azonban előfordulhat, hogy nem a segítő szerepben vannak jelen, hanem abból kilépve, szülői, baráti szerepbe lépnek át, ami okozhat nehézségeket, konfliktusokat a program során. Mi a projektben a tervezés fázisában 2-3 személyi asszisztenssel terveztünk, azonban a résztvevők kérésének engedve, az előkészítés során végül a kísérő személyek mellett döntöttünk.
- Akadálymentes közlekedés biztosítása, ideértve a járműveket és a külső helyszíneket, valamint a helyszínek közötti útvonalakat.

- Speciális szolgáltatások és segédeszközök biztosítása. Például az egyik résztvevőnek masszázásra volt szüksége, míg többeknek kerekesszékre a budapesti programnapon való egyenlő esélyű részvételhez. Utóbbiak bottal közlekedtek, de hosszú távon már kerekesszékekkel volt megoldható a mobilitásuk.
- Hosszabb szünetek, ebédszünet tervezése a csoportos mentorálási alkalmak során azon résztvevők igényeihez igazodva, akiknél hosszabb időt vesz igénybe a helyváltoztatás vagy a mosdóhasználat.
- Mozgásos, helyváltoztatással járó feladatok esetében figyelembe vettük, hogy több időt vehet igénybe a helyváltoztatás, a tevékenységeket ezért e szerint terveztük.

Az interneten, vagy telefonon keresztül nem lehet megbízható információhoz jutni a helyszínek akadálymentességével kapcsolatban, sok esetben az információt adó személyek is tájékozatlanok az akadálymentesség kritériumaival kapcsolatban, ezért minden esetben érdemes bejárni a projekthelyszíneket egy kerekesszékes személy bevonásával.

4.3 A MENTORÁLÁS MÓDSZERTANA

A projekt során kidolgozott módszertan alapját egy **mentorálási folyamat** képezi.

A mentorálási folyamat során a kortárs segítők szakmai fejlődésének kísérése (mentorálás, facilitálás) történt: ennek keretében sor került az ismeretek átadására, képességfejlesztésre, szemléletformálásra és az önismeret fejlesztésére. Ehhez szükség volt a mentor és a mentorált közötti kapcsolatépítésre: egy partneri, bizalmon alapuló kapcsolat kialakítására, ami a közös munka, tanulás elengedhetetlen feltétele. A mentori kapcsolat során a tanulás, fejlődés partneri viszonyon, párbeszéden alapszik, a tanulási folyamat igazodik az adott személy(ek) valamint a csoport tanulási, fejlődési igényeihez, azok változásával folyamatosan alakul, a felmerülő szükségletekhez rugalmasan alkalmazkodik.

Projektünkben a mentorálás **célja** a résztvevők kortárs segítővé válásának támogatása volt, valamint felkészítésük a mozgáskorlátozott fiatalok társadalmi befogadását és társadalmi szerepvállalását erősítő önszolgáltató csoportok létrehozására, működtetésére.

A mentori munkát az alábbi **elvek** mentén végeztük:

- **önállóság** (Annak támogatása, hogy a résztvevők önállóan tudják elvégezni vállalt feladataikat és meghozni a szükséges döntéseket – olyan tanulási teret kialakítani, ahol fejlődhetnek önállóságukban.)
- **folyamatos kapcsolattartás** (Az önállóság hangsúlyozása mellett fontos a folyamatos támogatás biztosítása is – a toborzás és az első csoportos mentorálás, illetve az egyes csoportos mentorálási alkalmak között sem „hagytuk magukra” a résztvevőinket. Fontosnak tartottuk, hogy a csoportszervezéssel kapcsolatos kérdéseiket, dilemmáikat megfogalmazhassák – akár kiscsoportban vagy egyénileg, személyesen illetve írásban.)
- **aktivizálás** (Olyan tanulási helyzetek létrehozása, melyek elősegítik az aktív bekapcsolódást, részvételt, kezdeményezést, a problémamegoldást, teret engednek a kreativitásnak és az új ötleteknek.)
- **partnerség** (Egyenrangú viszony kialakítása a közös munka, közös tanulás, együtt-tanulás során.)
- **személyes kapcsolódás** (Olyan tanulási teret teremteni, ahol a résztvevőknek lehetőségük van jelen lenni, bekapcsolódni, a tanulási folyamatba, „megérintődni” az egyes témák, gyakorlatok által, elköteleződni a közös tanulás, fejlődés mellett.)

A mentorálási **folyamat** azt is feltételezi, hogy a tanuláshoz, fejlődéshez kellően hosszú idő szükséges. Ez a folyamat esetünkben majdnem egy év volt.

A mentorálás **formáját** tekintve sokféleképpen valósult meg: online egyéni, kiscsoportos (országoként) és csoportos (mindhárom ország résztvevőivel) formában, valamint személyesen egyéni, kiscsoportos és csoportos formában. A mentorálási folyamat meghatározó része a **három személyes csoportos mentorálási alkalom** volt (összesen mintegy 120 óra intenzív közös tanulás). Ezen kívül a COVID helyzet miatt online formában is volt csoportos mentorálás (a személyes találkozást megelőzően) két alkalommal, összesen 8 órában.

A személyes csoportos mentorálási alkalmak között az egyes országok kortárs segítői 3-4 hetente találkoztak online vagy személyes kiscsoportos mentorálásra, alkalmanként 2 órában. Ez a forma a csoportos mentorálások során is működött, a napokat kiscsoportos (országoként) munkával (reflexiók csoportok) zártuk. Szükség szerint sor kerülhetett egyéni mentorálásra is, online vagy személyes formában, akár a résztvevő, akár a mentor kezdeményezésére, ha utóbbi valamilyen elakadást tapasztalt a tanulási folyamatban (a projekt teljes időszaka alatt).

A mentorálási folyamat **tartalmát** tekintve (vagyis azt, hogy milyen ismeretek és képességek átadása és fejlesztése, milyen irányú szemléletformálás történt) három fő területet ölelt fel:

1. **a kortárs segítői kompetenciák fejlesztése** (az általunk kidolgozott kortárs segítői kompetenciamodell alapján)
2. **az önszegítő csoportok működtetéséhez kapcsolódó ismeretek átadása, készségek fejlesztése** (pl. közösségi média használata, projektmenedzsment, csoportdinamika, már működő csoportok tapasztalatainak megismerése, stb.)
3. **a társadalmi befogadással, az érdekvérvényesítéssel kapcsolatos ismeretek átadása, szemlélet formálása** (pl. fogalmak tisztázása, esetek elemzése, saját élmények feldolgozása).

A **kortárs segítői kompetenciamodellben** kilenc kompetenciát nevesítettünk, a mentorálási folyamatban ezek tudatosítására, fejlesztésére törekedtünk. Voltak kompetenciák, melyeket közvetlenül, külön erre irányuló gyakorlatokkal fejlesztettünk (legerőteljesebben az egyértelmű kommunikáció körébe sorolható készségeket) és voltak, amelyeket a tanulási folyamat egészébe ágyazva (ilyenek voltak pl. az önállóság, a kezdeményezőkézség, az ítélezésmenetség).

- **TÁMOGATÓ ATTITŰD** (aktív figyelem/meghallgatás, empátia)
- **KEZDEMÉNYEZŐKÉSZSÉG, PROAKTIVITÁS** (szívesen és könnyen kezdeményez, nem vár másra, hogy cselekedjen)
- **ÖNÁLLÓSÁG** (annak képessége, hogy egy feladatot saját maga végre tudjon hajtani, döntést tudjon hozni külső segítség nélkül)
- **EGYÉRTELMŰ KOMMUNIKÁCIÓ** (el tud magyarázni másoknak világosan, érthetően egy folyamatot/feladatot)
- **KOORDINÁCIÓ, IRÁNYÍTÁS** (képes megszervezni találkozókat, képes a csoport tevékenységének irányítására, a közös munka megszervezésére az előre meghatározott célok mentén)
- **REFLEXIÓ ÉS ÖNREFLEXIÓ** (rálát mind a saját, mind a csoport működésére, képes kívülről látni a folyamatokat)
- **NYITOTTSÁG, KÍVÁNCSISÁG** (érdeklő a világ működése, mások helyzete, szeret tanulni a különböző helyzetekből, új dolgokról)
- **ÍTÉLKEZÉSMENTES ATTITŰD** (elfogadó mások különbözőségével, nézeteivel kapcsolatban, nem erőlteti másra saját véleményét)
- **EGYÜTTMŰKÖDÉS** (képes a közös cél elérése érdekében másokkal együtt dolgozni – tudást, információt megosztani, hatékonyan kommunikálni, problémát megoldani, szükség szerint rugalmasan alkalmazkodni, kompromisszumokat kötni, konfliktusokat kezelni).

A közös tanulási folyamat során a **nem formális tanulás** eszközeivel dolgoztunk, nagy hangsúlyt fektetve

- a tapasztalati tanulásra – a résztvevők saját élményen alapuló tapasztalatszerzésére és ezek, valamint korábbi tapasztalataik integrálására, feldolgozására

- az önreflexió készségének fejlesztésére (ezt támogatták a nap végi reflexiós csoportok, a záró reflexió, illetve a különböző gyakorlatok során alkalmazott megosztó, visszajelző, értékelő körök)
- a csoport a csoportban módszer alkalmazására – folyamatosan reflektáltatva őket saját (tanuló)csoportjukkal kapcsolatos tapasztalataikra, az itt szerzett tapasztalatok tudatosítására és felhasználására az önszorgító csoportjaikban.

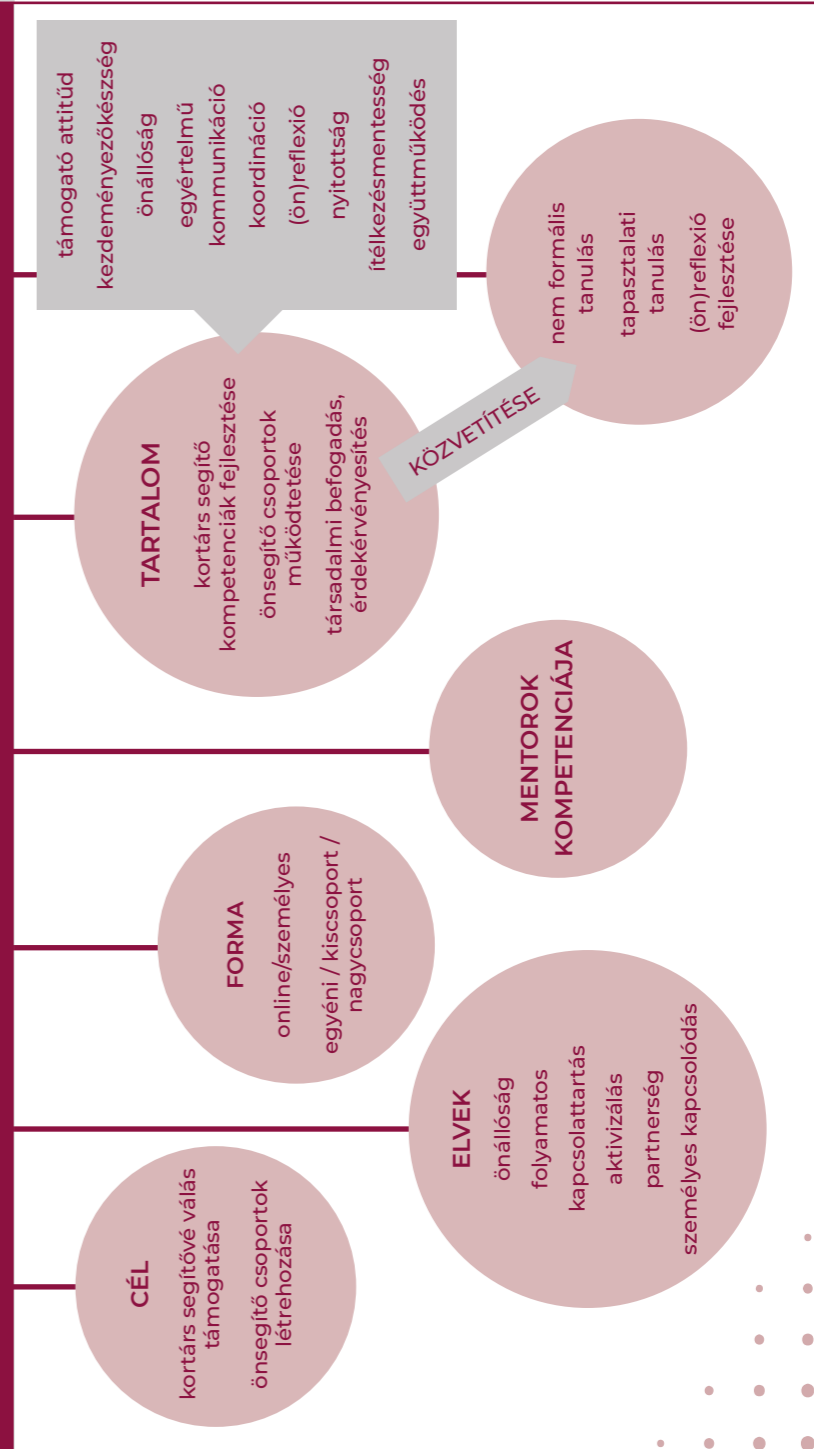
A mentor **stáb** 3 emberből (országanként 1-1 fő) állt. Egyfelől mindenki a saját országa résztvevőinek mentorálását végezte (a kiscsoportos és egyéni mentorálások során, az önszorgító csoportok és follow up tevékenységek szervezését támogatva), másfelől a csoportos mentorálási alkalmon, a tanulási folyamat szervezésében és lebonyolításában a mentorok közösen vettek részt a nagycsoporttal végzett munkában.

A mentorálási folyamat eddigiekben említett sajátosságait szem előtt tartva a mentori tevékenység az alábbi **kompetenciákat** igényli:

- ismeretek a fejlesztendő kompetenciaterületek, a közvetítendő ismeretelemek alapvető fogalmait illetően (társadalmi befogadás, társadalmi szerepvállalás, kortárs segítség, önszorgító csoportok fogalmköre, kommunikációs ismeretek, csoportdinamika, csoportok vezetése, csoportmunka koordinálása, támogatása, tevékenységek (projektek) tervezése – megvalósítása – értékelése)
- képesség a kortárs segítői kompetenciamodelben foglalt képességek célzott fejlesztésére
- képesség a tapasztalati tanulás támogatására
- képesség az itt és most helyzetek megértésére, megértetésére (facilitálás)
- képesség a folyamattanulás támogatására, folyamatszemplélet
- képesség a csoportfolyamatok kezelésére, a csoport a csoportban tanulási helyzet alkalmazására
- képesség az (ön)reflektivitás fejlesztésének támogatására
- képesség differenciált fejlesztésre a heterogén belépő készségekhez alkalmazkodva, képesség az egyéni támogatási helyzetek felismerése és az egyéni fejlesztésre (mentorálásra)
- képesség a mentori kapcsolat kiépítésére, a közös tanulásban a partneri viszony fenntartására, a mentorált aktivizálására, motiválására
- képesség a mentori kapcsolatban a mentorált önállóságának támogatására, ugyanakkor a tanulási elakadás észlelésére és segítésére
- elkötelezettség a társadalmi befogadás szemlélete mellett.

A mentor egy tapasztalt és hatékony segítő szakember, ugyanakkor a mentoroknak is megvannak a maguk kompetenciahatárai, így a mentorálási folyamatba további külső szakmai tudás, szervezeti tapasztalat is bevonásra került (pl. érdekérvényesítéssel kapcsolatos ismeretek, diszkrimináció elleni fellépés a gyakorlatban, kapcsolatépítés, közösségi kommunikáció, önszorgító csoportok működése).

MENTORÁLÁSI FOLYAMAT: KORTÁRS SEGÍTŐK SZAKMAI FEJLŐDÉSÉNEK KÍSÉRÉSE

4.3.1 CSOPORTOS MENTORÁLÁS

A csoportos mentorálásra 2021. október és 2022. május között három alkalommal került sor, 7 illetve 5-5 napon át, összesen 120 órában.

A mentorálási napok felépítését a résztvevők szükségleteihez igazítottuk. A közös program 10.00 órakor kezdődött, délelőtt egy 90 perces és egy 60 perces blokkból állt, közte 25 perc szünettel. Az ebédszünetet (1 óra 20 perc) egy újabb 90 perces blokk követte, majd a 25 perces szünet után egy 45 perces reflexió kör következett. Előfordult, hogy a tematika megkívánta, hogy egyszer egyszer este még kiscsoportokban kaptak kisebb feladatot a résztvevők (pl. felkészülés a flashmobra, előzetes kérdések összeírása a meghívott vendégek számára).

Mindhárom csoportos mentorálás során a (3. és a 4. nap) egy-egy lazább napot vagy félnapot terveztünk, ahol kimozdultunk a teremből és részben szervezett, részben szabad programon vehettek részt a fiatalok. Ezek a szabad délutánok a kapcsolatok építését is szolgálták, illetve egy kis „rápihenést” is biztosítottak az intenzív program alatt.

Csoportkép a P2P projekt résztvevőivel

■ Online csoportos mentorálás

A személyes csoportos mentorálásokat megelőzően – mint korábban is említésre került – két online csoportos mentorálást is szerveztünk 2021 nyarán. A COVID okozta csúszás miatt nem szerettük volna, hogy a toborzás során még tavasszal kiválasztott fiatalok esetleg lemorzsolódjanak az őszi személyes találkozásig. Ezért virtuális találkozásra hívtuk őket, kétszer 4 óra időtartamban. Ezen online alkalmak célja egymás, a mentorok és a projekt megismerése, a résztvevők kérdéseinek, szükségleteinek átbeszélése, alapfogalmak tisztázása volt. Utóbb nagyon hasznosnak bizonyult, hogy az első személyes találkozás idejére a résztvevőknek már volt valamilyen benyomásuk egymásról, kapcsolódásaik egymáshoz, illetve a mentorok is teljesebb képet kaptak így a résztvevők szükségleteiről, elvárásairól a korábbi toborzási folyamat interjúihoz.

■ A személyes csoportos mentorálás módszerei, eszközei

A csoportos mentorálás során a nem formális tanulás eszközeit alkalmaztuk, melyek az alábbi különböző módszereket jelentették (nem teljes körű a felsorolás):

- **Brainstorming** (közös ötletelés, vagy fogalommeghatározás pl. mi a kortárs segítség?)
- Adott téma, kérdés **közös megbeszélése nagycsoportban** (pl. a city game tapasztalatai; résztvevők által felvetett kérdések átbeszélése; ún. társadalmi akadályok összegyűjtése)
- Adott téma, kérdés **megbeszélése kiscsoportokban** (pl. a jó visszajelzés ismérveinek összegyűjtése; kapcsolatépítési lehetőségek a helyi közösségben)
- **Kiscsoportos munka, problémamegoldás** (pl. SWOT analízis³ készítése az önszolgáltató csoport alakításhoz kapcsolódóan; projektmenedzsment – egy nyaralás megtervezése)
- **World café⁴** (pl. a kortárs segítség céljának, tevékenységeinek, kereteinek összegyűjtése)
- Saját élményű tapasztalatszerzés **játékos helyzetgyakorlatok** révén kiscsoportban, nagycsoportban (csapatépítő játékok – pl. rapid randi, szókirakó csapatverseny, projekciós gyakorlat képkártyával, történetmesélés »storytelling« – miben hasonlítunk, miben különbözünk; kommunikációs gyakorlatok – mi van mögötted? spontán visszajelzés gyakorlása; a kommunikáció torzulása – rajzos instrukciós feladat; csend és kezdeményezés gyakorlat; „ellenőrzött párbeszéd”)
- **Egyéni gyakorlatok** (pl. önértékelés, follow up »utánkövetés« tervezés, motivációs térkép elkészítése)
- **Páros gyakorlatok** (pl. önértékelés átbeszélése, visszajelzés adása feladatra, játékos tapasztalatszerzés »hajtogatással« a támogatásról; közös problémamegoldás – pl. kortárs segítség során felmerülő tipikus problémahelyzetek megoldása; páros interjú; diszkrimináció elleni fellépés lehetőségeinek azonosítása képek alapján)

³<https://tka.hu/nemzetkozi/6378/alapfogalmak#swot>

⁴<https://www.user-participation.eu/hu/reszveteli-folyamat-tervezese/otodik-lepes-reszveteli-eljarasok/jovokepalkotas-elkepezelesek-strategiak-projektek/world-cafe>

- **prezentáció** tartása adott témában egyénileg vagy kiscsoportban (pl. pitch-fórum az önségítő csoport témákról, majd a follow up tevékenységekről)
- **projektmunka kiscsoportban** (pl. értő figyelem témájának feldolgozása, felkészülés a közös prezentációra)
- **Külső szakértők**, civil szervezetek képviselőinek bevonásával csoportos, **kiscsoportos konzultációk**, részben személyesen, részben online formában (pl. érdekérvényesítés, önségítő csoportok működése, projektjei, közösségi kommunikáció, kapcsolatépítés). Meghívott szervezetek, közösségek: Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetsége (MEOSZ), Önállóan lakni, közösségben élni, Here we are, Nem Adom Fel Alapítvány, Láss Egyesület.
- **City game Budapesten** (Az első csoportos mentorálás középső, „teremből kilépős” napján a résztvevők olyan játékos feladatokat oldottak meg, melyek célja az volt, hogy különböző kommunikációs helyzetekbe kerüljenek az utcán más, általában nem mozgáskorlátozott emberekkel, és beszélgessenek velük a mozgáskorlátozott embereket érintő különböző témákról. A gyakorlatok tapasztalatait másnap feldolgoztuk a társadalmi befogadás témaköréhez kapcsolódva.)
- **közös szemléletformáló program** külső helyszínen (a budapesti program délutánján egy érzékenyítő flashmobra is sor került, melynek célja az volt, hogy felhívja a figyelmet a mozgáskorlátozott fiatalok jelenlétére)
- **reflexiós körök** (minden nap végén, országonként kiscsoportokban a mentorral, előre megadott szempontok alapján visszatekintés a napra - tapasztalatok, tanulságok, érzések megfogalmazása, esetleges konfliktusos vagy nem egyértelmű helyzetek tisztázása, viszonyulások megfogalmazása)
- **záró reflexiós kör** (az egyes programok legvégén, nagycsoportban, előre megadott szempontok alapján a tanulás, fejlődés, megélések, érzések, stb. összegzése).

MENNYIRE VOLT MOTIVÁLÓ, AKTIVIZÁLÓ SZÁMODRA A NEM FORMÁLIS TANULÁS MÓDSZERE?

„Tetszett nagyon, hogy interaktívak voltak, más tanulási folyamat mint az iskolákban általában. Jobban a gyakorlatiasságra volt helyezve ezáltal a hangsúly. És a figyelmem is jobban lekötődött.”

„Mert ténylegesen odafigyelést és koncentrációt igényelt.”

„Mert a kevésbé aktív tagokat is arra ösztönözte, hogy kipróbálják magukat, kilépjenek komfortzónájukból.”

Részlet a projekt záró értékelő kérdőívéből

4.3.1.1 AZ ELSŐ CSOPORTOS MENTORÁLÁS

Kiscsoportos feladatvégzés az I. csoportos mentorálás alkalmával

Az első csoportos mentorálástól azt vártuk, hogy a résztvevők között elindul egy kapcsolódás, a csoporttá szerveződés. Megismerik egymást, és elkezdik feltérképezni, tudatosítani, mi is a célja, tárgya ennek az együttlétnek. Hol tartanak most, milyen erősségekkel rendelkeznek, miben kellene fejlődniük. Megtapasztalják a csoportlétet és elkezdik tudatosítani az ezzel kapcsolatos megéléseiket. Értelmezik önmaguk számára a társadalmi befogadás és a szerepvállalás fogalmait, megismernek már működő jó gyakorlatokat.

Fontos célként fogalmaztuk meg, hogy fejlődjön a résztvevők önismerete és önreflexiós készsége.

Azt vártuk továbbá, hogy ez a szakasz felkészíti a résztvevőket arra, hogy a következő csoportos mentorálásig (elvileg 4 hónap állt volna rendelkezésükre, de a COVID miatt ez hosszabb idő lett) képesek legyenek megszervezni önségítő csoportjaikat. Elsősorban a toborzásra gondoltunk, nem vártuk el, hogy működő csoportokkal térjenek vissza a következő alkalomra.

■ **Az első csoportos mentorálás megfogalmazott céljai, felépítése:**

- ismerkedés, a kapcsolatok építése, erősítése
- a kortárs segítséssel kapcsolatos ismeretek átadása, készségek fejlesztése, a kortárs segítői identitás és önismeret fejlesztése
- az önsegítő csoportok működésével, lehetőségeivel kapcsolatos ismeretek átadása, a létrehozásukhoz szükséges erőforrások, eszközök, lehetőségek tudatosítása
- a csoportdinamikával kapcsolatos ismeretek átadása, tapasztalatok szerzése és tudatosítása a csoport működéséről, a saját csoportbeli helyzetről, szerepről, a csoportműködéssel kapcsolatos készségek elmélyítése
- a társadalmi befogadással és a társadalmi szerepvállalással kapcsolatos szemléletformálás, ismeretátadás, saját tapasztalatok tudatosítása, ismeretek átadása az érdekvédelem lehetőségeiről.

MENNYIRE TARTOTTAD HASZNOSNAK, HOGY JELENTŐS TERET BIZTOSÍTOTTUNK AZ ÖNISMERET/ÖNREFLEXIÓ FEJLESZTÉSÉNEK?

„Fontos, hogy reálisan lássuk magunkat a képességeinkkel kapcsolatban, és fejlődésünkben is.”

„Jobban megismertük a határainkat.”

„Ez volt számomra legjelentősebb része a mentorálásnak.”

Részlet a projekt záró értékelő kérdőívéből

Az első csoportos mentorálás felépítése

4.3.1.2 A MÁSODIK CSOPORTOS MENTORÁLÁS

Csoportmunka a 2. mentorálási alkalommal

Az általunk kidolgozott és korábban már bemutatott kortárs segítői kompetencia-modellel az első csoportos mentorálás során megismerkedtek a résztvevők, illetve értékelték is magukat ezen kompetenciák mentén. Az alapján, ahogy megmutatkoztak – nem feltétlenül látják reálisan a képességeiket, nem feltétlenül tudatosak azok alkalmazásában – a második csoportos mentorálás fő tematikus pontjának a kompetenciák fejlesztését jelöltük meg.

A legnagyobb hangsúlyt a kommunikációs készségek - nevezetesen az egyértelmű kommunikáció - fejlesztésének szántuk. Mivel a többség azt jelezte vissza, és mi is úgy láttuk, hogy a résztvevőknek nem az erőssége a koordináció, komoly hangsúlyt fektettünk a facilitálás (hatékony segítségnyújtás a közös célok, tevékenységek meghatározásában a csoportműködés során) és a koordináció képességeinek fejlesztésére. A mentorálás során nagyon sok olyan helyzetet teremtettünk, ahol a résztvevőknek a kiscsoportos munkában facilitálni vagy koordinálni kellett a közös munkát – bátorítottuk őket, hogy mindenki vállaljon legalább egyszer ilyen feladatot, ezeket átbeszéltük, értékeltük.

Növeltük a feladatok komplexitását is: úgy tanultak az egyértelmű kommunikációról, hogy miközben kiscsoportban feldolgoztak és prezentációra előkészítettek egy témát (pl. értő figyelem), addig a csoportmunka során megtapasztalták az együttműködés, a közös projektben való gondolkodás, a tervezés, a facilitálás készségeit is. A feladat átbeszélése során egyszerre figyeltünk arra, hogy mit ér-

tettek meg a feldolgozandó témából (értő figyelem), milyen módszereket használtak a téma prezentálása során, és hogyan élték meg a közös munkát – mind a felkészülést, mind a prezentálást.

Szintén jelentős hangsúly került a visszajelzés kérdésre: hogyan adjuk, hogyan fogadjuk, hogyan hat?

E második mentorálási szakasz másik fókuszja olyan ismeretek átadása, készségek fejlesztése volt, amelyek támogatják az önsegítő csoportok működtetését.

A második csoportos mentorálástól azt vártuk, hogy a már megszervezett csoportokkal a kortárs segítő el tudnak indulni, elkezdik kitalálni a működésüket és a tevékenységeiket, a formálódás és aktivizálódás szakaszába lépnek.

■ A második csoportos mentorálás céljai, felépítése:

- a kortárs segítő közötti kapcsolatok erősítése
- az önsegítő csoportokkal kapcsolatos tapasztalatok cseréje, az önsegítő csoportokkal kapcsolatos tevékenységek reflexiója, az önsegítő csoportokkal kapcsolatos további lépések megfogalmazása
- kortárs segítéshez szükséges kompetenciák fejlesztése (ismeretek és saját élmény szerzése, szemléletformálás)
  - kommunikációs készségek fejlesztése (egyértelmű kommunikáció, visszajelzés, értő figyelem, én-üzenet, kérdezés, támogatás)
  - koordináció, irányítás készségeinek fejlesztése
  - facilitálás készségeinek fejlesztése
  - a kezdeményező-készség fejlesztése
  - az ítéletmentes attitűd és a nyitottság fejlesztése
  - projektszemlélet és a projektek menedzseléséhez szükséges készségek fejlesztése
  - kapcsolatok építését segítő készségek és szemlélet fejlesztése
  - az együttműködés készségeinek fejlesztése
  - az önállóság fejlesztése
  - a reflexió és önreflexió képességének fejlesztése.

BEVEZETÉS,
ÚJRAKAPCSOLÓDÁS

KOMPETENCIAFEJLESZTÉS:
KEZDEMÉNYEZŐKÉSZSÉG,
VISSZAJELZÉS

1. NAP

KOMPETENCIAFEJLESZTÉS:
VISSZAJELZÉS,
FACILITÁLÁS
EGYÉRTELMŰ
KOMMUNIKÁCIÓ

KOMPETENCIAFEJLESZTÉS:
ÉN-ÜZENETEK
ÉRTŐ FIGYELEM
A KÉRDEZÉS
JELENTŐSÉGE
FACILITÁLÁS
- PROJEKTMUNKA

2. NAP

KOMPETENCIAFEJLESZTÉS:
ÉN-ÜZENETEK
ÉRTŐ FIGYELEM
A KÉRDEZÉS JELENTŐSÉGE
FACILITÁLÁS - PREZENTÁCIÓ

3. NAP

KOMPETENCIAFEJLESZTÉS:
EGYÉRTELMŰ KOMMUNIKÁCIÓ
ÉN-ÜZENETEK
ÉRTŐ FIGYELEM
A KÉRDEZÉS JELENTŐSÉGE
- ÖSSZEGZÉS

PROJEKTEK
MENEDZSELÉSE

4. NAP

HÁLÓZATÉPÍTÉS,
KAPCSOLATÉPÍTÉS

KISCSOPORTOS KONZULTÁCIÓK:
PROJEKTMENEDZSMENT,
JOG ÉS ÉRDEKÉRVÉNYESÍTÉS,
LOBBI,
KÖZÖSSÉGI MÉDIA

HOGYAN TOVÁBB,
KI MIT TERVEZ?
MIT ÉPÍT BE?

A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS
ÖNÉRTÉKELÉSE

5. NAP

ZÁRÁS, ZÁRÓ REFLEXIÓK
MEGFOGALMAZÁSA,
ELKÖSZÖNÉS

A második csoportos mentorálás felépítése

MENNYIRE TARTOTTAD HASZNOSNAK A KOMMUNIKÁCIÓS KÉSZSÉGEK FEJLESZTÉSÉT?

„A csoportjainkat is akkor tudjuk jól működtetni, ha képesek vagyunk teljesen egyértelműen és világosan kommunikálni, ez a hétköznapi életben sem biztos, hogy mindig, minden helyzetben sikerül, tehát nem árt fejleszteni.”

„Magamtól nehézkesen, sok mellékszál közbeiktatásával kommunikálok, amin itt sikerült valamelyest változtatnom, persze, ehhez szükség a mentori segítségre.”

„Sokunknak túlságosan kevés, vagy egyáltalán semmilyen eszköz nem állt rendelkezésünkre, ahol a kommunikációs képességeinket fejleszthetjük”.

„Nekem sok újdonság volt. Sokat tanultam ebből a szempontból is, hogy nyíltan próbáljak kommunikálni minden téren.”

„A kommunikációs készségek fejlesztését egyik legfontosabbnak tartottam. Mert ezt fogjuk használni legtöbbször”.

Részlet a projekt záró értékelő kérdőívéből

4.3.1.3 A HARMADIK CSOPORTOS MENTORÁLÁS

A harmadik csoportos mentorálás részben az előző alkalom témáit vitte tovább: kommunikációs készségek fejlesztése, az önszorgató csoportok működésének támogatása. Hangsúlyos témája volt – amivel az első mentorálás során már dolgoztunk – az érdekvérvényesítés, jogvérvényesítés témaköre. Végül foglalkoztunk a follow up tevékenységek tervezésével. Ezek azok a tevékenységek, melyeket – összegezve a projekt során szerzett tapasztalatokat és tudást – a projekt céljával összhangban a kortárs segítők az önszorgató csoportjaikkal megvalósítanak. Egyénileg és közösen igyekeztünk megtervezni ezeket a projekteket, a résztvevők prezentálták az elképzeléseiket.

Az utolsó csoportos mentorálással arra akartuk felkészíteni a résztvevőket, hogy a projekt zárásáig képesek legyenek végrehajtani ezeket a follow up tevékenységeket. A feladatot némileg nehezítette, hogy az eredeti ütemterv módosulása miatt viszonylag kevesebb idő maradt a felkészülés utáni végrehajtásra.

Közös témafeldolgozás a III. mentorálási alkalmon

■ **A harmadik csoportos mentorálás megfogalmazott céljai, felépítése:**

- kompetenciafejlesztés (kommunikációs készségek- visszajelzés adása, fogadása, nonverbális kommunikáció, tudatosság: hogyan hatunk másokra, tudatosság a figyelői és az önkifejezési jártasságban)
- az önszolgáltató csoport működtetésének támogatása (motiváció, csapatépítés, közösségi média, kapcsolatépítés)
- az érdekérvényesítés és a jogérvényesítés témájában ismeretátadás, képességfejlesztés (pl. diszkrimináció felismerése), szemléletformálás
- follow up tevékenység megtervezésének támogatása
- a kortárs segítők további együttműködésének támogatása.

A harmadik csoportos mentorálás felépítése

MENNYIRE SEGÍTETTE A MENTORÁLÁS (ISMERETEK ÁTADÁSA, KÉSZSÉGEK FEJLESZTÉSE) AZ ÖNSEGÍTŐ CSOPORTOD MEGALKAKÍTÁSÁT, MŰKÖDTETÉSÉT ÉS A FOLLOW UP TEVÉKENYSÉG MEGTERVEZÉSÉT, MEGVALÓSÍTÁSÁT?

„Izgalmas volt látni, ahogy akaratlanul is előjönnek a tanultak egy-egy gyűlés alkalmával.”

„Segített letisztázni a fejemben lévő káoszban mozgó rengeteg ötlet szerepét, helyét, idejét.”

„Az itt tanult és tapasztalt készségeknek köszönhetően egy pozitív löketet kaptam hozzá.”

„Most könnyebb megszervezni egy találkozót a csoportommal.”

„Eléggé segített mert én nem tudtam, hogyan is kezdjem el a saját csoportommal a közös munkát.”

Részlet a projekt záró értékelő kérdőívéből

HOGY LÁTOD, AZ, AMIT ÉS AHOGY A CSOPORTMŰKÖDÉSÉRŐL A MENTORÁLÁS SORÁN TANULTÁL, MENNYIRE SEGÍTI ELŐ A SAJÁT ÖNSEGÍTŐ CSOPORTODDAL VALÓ MUNKÁDAT?

„Nagy mértékben, minden olyan kérdésemre ami felmerül bennem segít a handout is is vagy próbálok visszaemlékezni a találkozókra és az ott elhangzottakra!”

„Tudom, mit és hogyan szeretnék létrehozni.”

„Az ötletek, a „big picture” letisztázása nagyon sokat tud segíteni a további tervezést illetően.”

Részlet a projekt záró értékelő kérdőívéből

4.3.2 KISCOPORTOS MENTORÁLÁS

A kiscsoportos mentorálás jellemzően országonként történt, a csoportos mentorálások közötti, illetve az azok utáni időszakban, jellemzően 3-4 hetente, online vagy személyesen. A kiscsoportos mentorálások során a résztvevők beszámoltak legújabb tapasztalataikról, kérdéseket tehetek fel elakadásaikkal kapcsolatban, megoldási javaslatokat, tippeket vehettek fel egymásnak, segítettek dilemmák, nehéz helyzetek megértését, új nézőpontok felvetését. Jó lehetőség volt arra, hogy figyelemmel kísérhessük a résztvevőket, hogyan haladnak a csoportok szervezésével, később működtetésével, a tevékenységeik tervezésével. Nekik pedig egy kiszámítható teret jelentett, ahol felvethették bizonytalanságaikat, kérdéseiket, találkozhattak egymással.

Kiscsoportos mentorálásnak tekinthető – korábban is így hivatkoztunk rá – a csoportos mentorálás napjait záró reflexiós kör, mely szintén országonként zajlott, a mentor részvételével. Célja a napi személyes és csoport történések reflektálása, a tapasztalatok tudatosítása, a tanulás összegzése. Sor került továbbá egymás számára visszajelzések adására, konfliktusok kezelésére, nem egyértelmű helyzetek átbeszélésére.

MENNYIRE TARTOTTAD HASZNOSNAK A REFLEXIÓS CSOPORTOKAT?

„Saját tapasztalatból tudom, hogy akár pozitív vagy negatív sokat tud adni egy jól megfogalmazott visszajelzés a fejlődésre nézve.”

„Sok dolgot meglehetett beszélni az adott nap végén. Jó csoport volt így nem volt nehéz átbeszélni a napot.”

„Sokat tanultam saját magammal kapcsolatban.”

„Nyilván fontos a külső visszajelzés, amiket ezeken az alkalmakon kapunk, de a mi reflexiós köreink mindig nagyon hosszúra nyúltak a nap végén és voltak néha kellemetlen percek is.”

Részlet a projekt záró értékelő kérdőívéből

Részlet a projekt záró értékelő kérdőívéből

4.3.3 EGYÉNI MENTORÁLÁS

Az egyéni mentorálást akár a mentor, akár a kortárs segítő is kezdeményezhette, ha bármelyikük azt érezte, elakadás van a tanulási, csoportszervezési, csoportműködési folyamatban. Volt ilyen a csoportos mentorálások alatt és azok között, azokat követően is. Néhány példa egyéni mentorálási szükségletre:

- támogatásnyújtás az önsegítő csoport témájának megtalálásához
- segítségnyújtás toborzó anyag elkészítésében – a feladat, formai és tartalmi szempontok átbeszélése
- segítségnyújtás beszámoló elkészítésében - formai és tartalmi szempontok átbeszélése
- a toborzás folyamatának közös végiggondolása, további lehetőségek, módszerek, hogyan, mit érdemes kommunikálni
- az önsegítő csoport tagjai közötti együttműködés (munkamegosztás, feladatok vállalása, szükségletek tisztázatlansága, csapátépítés elmaradása) problémái. A csoportot koordináló kortárs segítő megélése, hogy a csoporttagok motiválatlanok és nem köteleződtek el a közös munka mellett. A mentori beszélgetés célja, hogy segítsük a résztvevőt abban, hogy jobban rálásson a saját működésére
- follow up tevékenység előkészítésének és lebonyolításának támogatása
- a csoportos mentorálás során a résztvevő újra és újra kommunikációs nehézségeket élt meg, ezeket próbáltuk megérteni, tisztázni, hogy ő hogyan látja ezeket a helyzeteket, mire lenne szüksége ezekben a helyzetekben
- a csoportos mentorálás egyik gyakorlata során a résztvevő egy csoporttársával párban dolgozva erős frusztrációt élt meg közös teljesítményük szerinte valós kudarc miatt. Ez visszajelzésre, majd átbeszélésre került – a mentor próbált törekedni arra, hogy segítse a résztvevőt, hogy rálásson saját működésére.
- a csoportos mentorálással, a projekttel, a csoportban való léttel kapcsolatos vissza-visszatérő ambivalencia és elbizonytalanodás átbeszélése – segíteni megérteni a résztvevőnek, hogy pontosan mi zavarja, mi az, amitől elbizonytalanodik.

5. A CSOPORTOS MENTORÁLÁSOK TAPASZTALATAI

5.1 AZ ONLINE CSOPORTOS MENTORÁLÁSI ALKALOM

Az első mentorálási alkalom átütemezése miatt (Covid-19 pandémia) két online találkozó is volt. Ezeket a „nulladik” alkalmakat fontosnak találtuk beiktatni, mivel a résztvevők toborzásán már túl voltunk, de személyes találkozóra még sokáig nem volt lehetőség. A két alkalom során a résztvevők megismerése és megismerkedése volt az elsődleges cél, valamint a projekt céljainak és az alapfogalmaknak a közös feldolgozása, tisztázása.

- A jelenlévők nyitottak és együttműködőek voltak az online térben, többségük számára nem okozott gondot az online eszközök (Zoom, Jamboard) használata. A három mentor és koordinátor jelenléte sokat segített a munka gördülékennyé tételben.
- Mint már említettük, alapvetően ismerkedős (egymással, a projekttel, a projekt témájával, kulcsfogalmaival) együttlétek voltak ezek, ahol döntően kiscsoportokban dolgoztak a résztvevők. A visszahúzódóbbak talán kevésbé voltak aktívak az online térben, de alapvetően mindenki bekapcsolódott a feladatokba.
- Az eltervezett gyakorlatok mindegyike működőképesnek, hasznosnak bizonyult.
- A kapcsolatfelvétel szempontjából, azért, hogy tudatosuljon, hogy mibe is kezdtek bele, mindenképpen nagyon fontos volt ez a két találkozó. Megalapozta továbbá az első csoportos mentorálást, ahol így nem teljesen ismeretlenként találkoztak egymással a résztvevők, illetve a facilitátorok is tudtak már visszautalni témákra, feladatokra, amelyek már ekkor előkerültek. Érdekes tapasztalat volt abból a szempontból is, hogy megélve a személyes együttlét és tanulás élményét és ismerve korábról az online működést, a résztvevőink nagyon egyértelműen a személyes találkozás fontossága mellett foglaltak állást. Az online találkozók tehát rávilágítottak a személyes alkalmak fontosságára és értékére.

5.2 AZ ELSŐ CSOPORTOS MENTORÁLÁSI ALKALOM TAPASZTALATAI

A résztvevők többségének nem voltak tapasztalatai a nem formális tanulási módszerekről, a csoportban való együttműködésről, illetve a kortárs segítségről és az önszorgató csoportban való tagságról sem. Összességében nyitottság, motiváltság, érdeklődés, nagyfokú együttműködés jellemezte a tanulásukat.

Az elgondolt módszerek többnyire működtek. A kis-csoportos, gyakorlati feladatokat szívesen végezték, jellemzően leginkább ugyanazok a személyek vállalták a csoportmunka koordinálását, illetve bemutatását. A bátorításnak, mentori támogatásnak köszönhetően a mentorálási alkalom vége felé kezdtek mások is aktívabbak lenni. Többnyire az sem okozott gondot, hogy megszólaljanak a nagy csoportban, és aktívak legyenek.

Az ún. „elméleti fogalmak” átadása bizonyult talán nehezebbnek, itt mintha a nyitottság, az érdeklődés is kisebb lett volna. Ezen a területen érződött leginkább, hogy heterogén a csoport az előképzettséget, így a befogadó készséget, attitűdöt illetően is. A fogalmak befogadását megkönnyítő összefoglalókat (handoutokat) tapasztalatunk szerint kevéssé használták.

Csoportkép a P2P projekt résztvevőivel az első találkozás alkalmával

Az önértékelést, a saját készségek értékelését illetően itt is, és a megelőző online találkozás során is azt tapasztaltuk, hogy a résztvevők hajlamosak túlértékelni magukat, illetve nem látják még tisztán az egyes készségek, kompetenciák valódi tartalmát. Ezért is tartottuk fontosnak az önreflexiós készség folyamatos fejlesztését. A reflexiós csoportokat eredetileg mentorok nélkül terveztük, azonban az online találkozások után arra jutottunk, jobb, ha a mentorok is jelen vannak ezeken az alkalmakon; a reflektív/önreflektív működésmód keveseknek ment még igazán, ezért jobbnak láttuk, ha a napi reflexiós csoportokban is lehetőség van támogatni ennek működését. Kiscsoportként való működésük is számos tanulási felületet hordozott, amire jól rá tudtunk így mutatni (és az önszorgató csoport szempontjából nagyon fontos tanulási pontokat azonosítottunk: pl. dominancia és visszahúzódság a csoportban, közléssorompók használata: pl. kioktatás, indokolatlan tanácsadás, ítélezés; konfliktuskerülés, türelmetlenség, nemet mondás, konszenzusra törekvés, együttműködés, stb.)

A csoportműködésre való rálátás képességét is s fejleszteni kellett, szükség volt az erre irányuló gyakorlatokra, amelyek hasznosnak is bizonyultak. Többször előfordult, hogy használtuk az „itt és most”-ban rejlő lehetőségeket, tanulási céllal rámutatva egy-egy csoportdinamikai megnyilvánulásra, egy-egy sajátos kommunikációs helyzetre.

Izgalmas tanulási helyzetet eredményezett, amikor egy gyakorlat során a csoportban kialakuló szegmentálódásra tudtuk ráirányítani a résztvevők figyelmét. Ennek a szegmentálódásnak az alapját ebben az első fázisban a képzettség, a kommunikációs készség és a mobilitás képességének különbségei hozták létre.

Azt tapasztaltuk, hogy a résztvevő fiataloknak többségében nincs igazán elképzelésük arról, mit is fognak csinálni, mi az elvárás, hogyan néz ki konkrétan egy önszorgató csoport, mit csinál egy kortárs segítő. Volt, olyan, akiben ez bizonytalanságot, míg másban téves elképzeléseket szült. Ezért minden olyan gyakorlat nagyon hasznosnak bizonyult, ami segítette ennek a tevékenységnek, működési formának a megértését, pl. szituációs kártyák konkrét probléma helyzetekkel, találkozás már működő önszorgató csoportokkal. Itt említhetjük még az önszorgató csoport témagyűjtést és pitch fórumot. Ezekben a gyakorlatokban a résztvevők sokszor nagyon új (és meglepő) szempontokkal, kihívásokkal találkoztak, pl.: hogyan tudom egy percben megindokolni, hogy az ötletem miért hasznos, szükséges és miért én vagyok az alkalmas a megvalósítására.

A kortárs segítség fogalmát illetően folyamatos újratisztázásra volt szükség a közös megértés céljából. Ahogy egyre több konkrét helyzettel találkoztak a résztvevők, úgy lett ez a fogalom is egyre érthetőbb. A hangsúlyeltolódás egyik iránya az volt, hogy a projekt által elvárt tevékenység kifejezetten segítő vagy tanácsadó munka, a másik, hogy a kortárs segítő a szerepe szerint olyan, mintha tréner lenne, esetleg művelődésszervező. Az egyenrangúság és a felelősségvállalás keretei sem voltak teljesen egyértelműek a résztvevők számára, többen értelmezték az önszorgató csoportok szervezését egyfajta tudásátadó vezetői szerepként, illetve esetenként hiányzott az értelmezésből a képessé tétel az aktív társadalmi részvétellel kapcsolatban, a fiatalok aktivizálásának feladata. Természetesen nem feltételeztük azt, hogy ez a fogalom egyből kristálytisztá lehet mindenki számára, tudtuk hogy ez egy folyamatos – több csoportos mentoráláson át-

húzódó – értelmezési, megértési feladat lesz. A rájuk váró tevékenységeket ebben a fázisban a résztvevők részben látták már, de a feladathoz szükséges szemlélet és attitűd még formálásra szorult.

Pillanatkép a City Game során előadott flashmobról

A city game, melyet a tapasztalati szakértők segítségével állítottunk össze, egyes résztvevőknek nem volt jó élmény (gyors volt a tempó, lassú volt a tempó, nem volt érthető az instrukció stb.). Nagyon pozitív tapasztalat volt ugyanakkor, hogy ezekről az élményekről már jól tudtak visszajelzést adni. Képesek voltak arra is, hogy elkülönítsék az objektív tényeket a szubjektív megéléseiktől. Ennek köszönhetően tudtunk beszélni a frusztrációkról és azok feldolgozásáról. Fontos megemlíteni, hogy ha egy játékos felfedező programot akadálymentesre tervezünk, jóval nagyobb előkészítést igényel, mint általában az efféle programok. A helyszíneket előzetesen mind be kell járni, a mosdókat feltérképezni, és az összes lehetséges akadályt észrevenni, valamint azok áthidalásának módját beazonosítani. A tapasztalati szakértők ilyen esetben különösen hasznos szerepet tudnak betölteni, érdemes rájuk támaszkodni a feladatsor összeállításánál.

A csoportalakítással kapcsolatos feladatok, kérdések (valamint félelmek, erősségek, veszélyek, stb.) átbeszélése is nagyon fontos volt a program során; a résztvevők sok bizonytalanságot meg tudtak fogalmazni, amelyek egy részét azáltal, hogy felszínre kerültek, el tudták oszlatni.

Az utolsó napon a záró reflexió nagyon jól sikerült: a résztvevők megadott szempontok alapján egyénileg átgondolták a tanulási folyamatukat, leírták meglátásaikat, majd 2-3 percen megosztották azokat a csoporttal. Konstruktív visszajelzéseket hallhattunk, saját magukról szerzett új ismereteiket, tapasztalataikat őszintén és nyíltan fel tudták vállalni.

A mozgáskorlátozottság előzetes feltételezéseinkkel szemben nem jelentett nagy nehézséget a csoportos mentorálási alkalom kivitelezésében. Szükséges volt, hogy a szünetek megfelelően hosszúak legyenek (az eredetileg tervezett szünet elégségesnek bizonyult), az egyes feladatok közötti „átállás” esetenként hosszadalmasabb lehet, illetve vannak egyéni szükségletek (pl. van, akinek néha muszáj állnia), amelyek nem okoztak semmilyen problémát. A csoporttagoknak az sem jelentett gondot, ha egyes feladatok közben mozogniuk kellett. Az eredetileg elgondolt óraszámot a tervezés során végül csökkentettük, erre volt reális terhelhetőség.

A tanulási szükségletek terén a csoport heterogénnek bizonyult. Voltak kezdeményezőbb, dominánsabb, türelmetlenebb és visszahúzódozóbb résztvevők. Együttműködé-

süket, kommunikációjukat leginkább visszajelzésekkel támogattuk. Feladatunk volt a visszahúzódozóbb, nehezebben megszólaló résztvevők megszólalását segíteni (akár egyéni beszélgetésekkel, visszajelzésekkel is), míg a sokat beszélő, másnak kevésbé teret adó résztvevők esetében azt próbáltuk elősegíteni, hogy képesek legyenek észlelni és szabályozni ezt a működésüket.

Többeknél tapasztaltunk türelmetlenséget a tanulási folyamattal szemben, (ebből adódó frusztráció, elbizonytalanodás, értetlenség) erről is többször beszéltünk a reflexiós csoportban és egyénileg is. A fő kihívás a tanulási szükségletek támogatásában az volt, hogy a csoport heterogén és differenciált volt képességeiket, előzetes ismereteiket illetően. Emiatt az egyéni támogatás, visszajelzés nagy szerepet kellett, hogy kapjon.

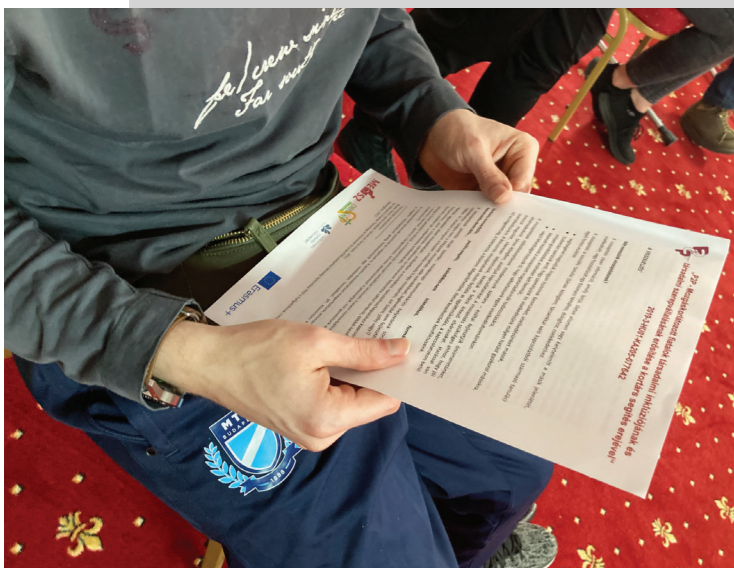
Az egyik értékelő feladat eredményének bemutatása az I. csoportos mentorálás alkalmával

A csoporttal nehezebben haladók (kommunikációs és/vagy egyéb készségeikkel kapcsolatos hiányosságuk miatt) esetében kulcsfontosságú volt, hogy a mentorok észleljék ezeket a szükségleteket és keressék a megoldást. Az első személyes csoportos mentorálás során fontos szempontként merült fel, hogy a csoport hogyan képes fejlődni egymás elfogadásában és támogatásában (már csak azért is, mert van rá esély, hogy az önszorgító csoportban is találkozzanak hasonló jellegű nehézséggel küzdő csoporttaggal).

A résztvevők – mind a kortárs segítők, mind a mentorok – sokat tanultak arról, hogy az egyes országokban mennyiben más a rendelkezésre álló szolgáltatások, ellátások köre, mennyiben más a szakemberek, a társadalom szemlélete, illetve hogyan jelenik meg a célcsoport életében a nemzeti kisebbségből fakadó lét.

Tanulságos volt, ahogy eltérő fogalomhasználatot is tanultunk egymástól (mind hétköznapi, mind szakmai kifejezések terén). Egyértelmű, hogy ha közös is a résztvevők anyanyelve, az interkulturális tanulás akkor is fontos szerepet kap az ilyen típusú projekteknél, csak ebben az esetben a hangsúly nem az általános nemzeti kultúrán van, hanem inkább a téma specifikus társadalmi aspektusokon, struktúrákon és tapasztalatokon.

5.3 A MÁSODIK CSOPORTOS MENTORÁLÁSI ALKALOM TAPASZTALATAI

Az egyik résztvevő a projekt során kapott összefoglalót tanulmányozza

A második mentorálási alkalmon a kommunikáció bizonyult a legfontosabb és legsürgetőbb témának. A résztvevők már tudtak meríteni addigi tapasztalatikból, a mentorok pedig igyekeztek a csoportban jelentkező igények szerint differenciáltan megközelíteni a témát. Fontos megjegyezni, hogy a kommunikációt a kortárs segítői eszköztár részeként kezelve közelítettük meg, folyamatosan ügyelve arra, hogy azonnal hasznosítható tudással, készségekkel és attitűdökkel támogassuk a kortárs segítő fiatalokat.

A tanultakat, feldolgozott témákat minden esetben az önszegítő csoportokban való használhatóságukhoz kötöttük, így biztosítva, hogy a megszerzett kompetenciák minél inkább megjelenjenek a csoportok kialakítási és támogatási fázisában.

A második nemzetközi mentorálás fókuszában a kortárs segítői kompetenciák fejlesztése, illetve az önszegítő csoportok működtetésének (projektmenedzsment, kapcsolatépítés, kommunikáció) kérdése állt. Arra törekedtünk, hogy a résztvevők minél több olyan helyzetbe kerüljenek, ahol koordinációval, illetve facilitálással kapcsolatos feladataik adódnak, így élőben, tapasztalati tanulás formájában gyakorolhatják a szükséges készségek egy részét. A két fő tanulási területet az önszegítő csoporttal kapcsolatos potenciális tevékenységek, illetve az első csoportos mentorálás során megfogalmazott visszajelzések alapján határoztuk meg.

A kompetenciafejlesztésen belül nagy hangsúlyt fektettünk a kommunikációs készségek (egyértelmű kommunikáció, visszajelzések adása) és a kezdeményező-készség fejlesztésére (utóbbit szintén az előző csoportos mentorálás tapasztalatai alapján). A készségfejlesztés területeit - ahogy korábban említettük - az általunk összeállított kortárs segítői kompetenciamodell alapján határoztuk meg.

A résztvevők kezdeményező-készségének fejlődése egyértelmű és örömteli volt. Szinte mindenki, aki visszahúzódóbb volt az első csoportos mentorálási alkalom

során, igyekezett a különböző feladatokban aktívabb, kezdeményezőbb lenni, esetenként facilitátori vagy koordináló szerepet betölteni, illetve a nagycsoportos beszélgetésekben (hamarabb) megszólalni. Markáns különbség és egyértelmű előrelépés volt, hogy az előző csoportos mentorálási alkalommal ellentétben nem mindig ugyanaz a pár ember vállalta a koordinálás, prezentálás feladatait. Akik viszont dominánsabbak voltak ezekben a csoportfolyamatokban, ügyeltek rá, hogy jobban visszafogják magukat, illetve támogassák visszahúzódóbb társaikat.

A tervezett módszerek jól működtek, a visszajelzések alapján a résztvevők szerették az interaktivitást, a változatosságot, a játékos gyakorlatokat. A fokozatos terhelés elvének mentén ezen az alkalmon „bevállalósabb” feladatok voltak, mint az első csoportos mentorálás során: több szereplés, több koordinálás, váratlan, bizonytalan helyzetek elé állítottuk a résztvevőket. Szerencsére nyitottak voltak az ezekben való részvételre, és jól, kitartóan dolgoztak. A plenáris beszélgetésekben, nagycsoportos megosztások során is aktív volt a csoport. Maguktól most sem biztos, hogy az írásos összefoglalókat (handoutokat) használták volna, de több feladat során is közösen (egyénilag vagy kicscsoportban) dolgoztunk ezekkel, így talán hosszabb távon is támogatva azt, hogy hajlamosabbak legyenek ezeket a segédanyagokat használni.

Résztvevők egy kommunikációs gyakorlat közben a II. csoportos mentorálási alkalmon

Az önértékelést, a saját készségek értékelését illetően az online és az első csoportos mentorálás során is azt tapasztaltuk, hogy a résztvevők hajlamosak túlértékelni magukat, illetve nem látják tisztán még az egyes készségek, kompetenciák valódi tartalmát. A második csoportos mentorálás során megállapíthattuk, hogy mindkét kérdésben sokat tisztult a kép a résztvevőknél, az egyes kompetenciák tartalma is tisztult, az önértékelések is reálisabbak lettek. Továbbra is hangsúlyosnak tartottuk a reflexió, önreflexió fejlesztését, és úgy látjuk, hogy ezen a téren is fejlődött mindenki, ki többet, ki kevesebbet. Az egyes gyakorlatok reflektív feldolgozásán túl továbbra is az önreflexió/reflexió fejlesztését szolgálták a reflexiók csoportok, melyek továbbra is a mentorok közreműködésével folytak. A mentorálás végén tartott záró reflexió során azt tapasztaltuk, hogy a résztvevők konkrétabb, személyesebb, őszintébb reflexiókat fogalmaznak meg működésükről, tapasztalataikról, fejlődésükről, mint az előző alkalommal.

Erre az alkalomra a résztvevők többsége már megszervezte saját csoportját, többen bele is kezdtek valamilyen közös tevékenységbe. Igazán kiforrott elképzelésekkel, tervekkel azonban nem találkoztunk. Sok volt még a bizonytalanság, a kezdeti elakadás, és volt, akinél a motiváció továbbra is bizonytalan volt. Egyeseknél inkább úgy tűnt, hogy a kortárs segítők csoportjához való tartozás, a mentori alkalmon való együttlét az igazán fontos, kevésbé a saját csoport létrehozása és működtetése. Az önsegítő csoportok tevékenységével kapcsolatos elképzeléseik többnyire közös szabadidő eltöltésre, vagy valamilyen érzékenyítő tevékenység folytatására irányultak, érdekvédelmi tevékenység nemigen szerepelt a tervek között. A mentorálás során abban próbáltuk támogatni a résztvevőket, hogy meg tudják fogalmazni a következő lépéseiket, a célokat, illetve képesek legyenek tudatosan tervezni a tevékenységeiket és az ahhoz kapcsolódó kommunikációt.

Összességében mindenkinél tapasztaltunk fejlődést, előrelépést. A résztvevők kezdeményezőbbek lettek, önreflexiós készségük fejlődött, tisztábban látták erősségeiket, és azt is, hogy miben fejlődhetnek még. Tudatosabbá váltak a kommunikációban, készségeik több területen is ugrásszerű fejlődést mutattak (pl. egyértelműség, prezentálás, visszajelzés adás-fogadás). Tudatosabbá váltak abban is, hogy hogyan tervezzék, szervezzék saját tevékenységeiket.

A szemléletformálás is fontos célkitűzés volt ezen a csoportos mentorálási alkalmon: előrelépést láttunk abban, ahogy a résztvevők a kommunikáció és az együttműködés jelentőségét érzékelik, a tervezés és koordináció fontosságáról gondolkodnak.

Csoportmunka a II. csoportos mentorálási alkalom során

A csoportkohézió egyértelműen erősödött a második csoportos mentorálási alkalomra. Továbbra is voltak, akik kevésbé integrálódtak a csoportba, ők most részben feloldódtak, illetve a csoport viszonylagos türelemmel és elfogadással kezelte őket. Továbbá voltak meghatározóbb csoporttagok, akik körül inkább csoportosultak a résztvevők, akikkel szívesebben dolgoztak együtt a kiscsoportos munkákban, de egyúttal ők voltak azok is, akik húzták magukkal a többieket a közös munka során is, személyük nem volt megosztó.

Az iskolázottságbeli és képességbeli különbségek továbbra is fennálltak és a csoportdinamikára is hatással voltak, de érezhetően kevésbé, mint az első csoportos mentorálási alkalom során. Inkább a tanulási folyamat szervezése szempontjából okoztak nehézséget ezek a mentori teamnek (ki kivel dolgozzon kiscsoportban, párban, írás, olvasás, érthetőség nehézségeinek kezelése, stb).

A közös munka nagyon jó hangulatban telt, a csoport nyitott, motivált, együttműködő volt. A csoporttagok jobban figyeltek egymásra, elkezdtek visszajelzésekkel támogatni a munkát, utóbbit egészen konstruktívan. Ennek a csoportos mentorálási alkalomnak kimondott célja volt, hogy a résztvevők tanuljanak arról, miként kell visszajelzéseket adni és fogadni, és talán ez a tevékenység vált leginkább készség szintűvé ez alatt az öt nap alatt. A résztvevők kifejezetten várták és használták a visszajelzéseket.

A csoport önmagáról alkotott képe továbbra is az volt, hogy nagyon összetartóak (ez szerintünk is sokkal inkább fennállt most, mint az első alkalom során), nagyon szerették ezt a csoportos együttlétet, a csoportot, visszajelzésük szerint sokat adott nekik a csoporthoz tartozás.

Az interkulturális tanulás szempontja kevésbé volt hangsúlyos a nem-formális tanulási kereteken belül. Ugyanakkor informálisan több ponton érintkeztünk a felvidéki magyar és szlovák kultúrával pl. a résztvevők számára szervezett kvíz, a helyi kastély meglátogatása és történetének megismerése során. A szálláshelyen szlovák vendégekkel voltunk együtt, akiknek esti zenés-táncos mulatságaiba a résztvevőink is bekapcsolódtak. A résztvevők és a mentorok informális beszélgetéseit pedig immár átszőtték a különböző kulturális tapasztalatok megosztása, és az ezekre való reflektálás.

5.4 A HARMADIK CSOPORTOS MENTORÁLÁSI ALKALOM TAPASZTALATAI

A harmadik csoportos mentorálás tematikáját a második csoportos mentorálás tapasztalatai alapján állítottuk össze, ahogy eredetileg is terveztük. Így ismét foglalkoztunk a kommunikáció fejlesztésével, az önsegítő csoportokkal kapcsolatos eddigi tapasztalatok alapján pedig újra napirendre vettük a csoportműködés egyes kérdéseit (csoportfejlődés, csoportkohézió, elköteleződés), illetve a csapattépítés fontosságáról is beszéltünk. Foglalkoztunk a motiváció szerepével (saját maguk és a csoporttagok vonatkozásában is), tudatosítottuk annak jelentőségét. Az önsegítő csoport működtetése kapcsán kiscsoportos konzultációra hívtuk a civil szervezeteket, hogy a kapcsolatépítés és közösségi média használat terén szerzett tapasztalataikat osszák meg a résztvevőinkkel.

Online konzultáció a Látássérültek Szabadidős Sportegyesülete elnökével a III. csoportos mentorálási alkalom során

Ismét foglalkoztunk az érdekérvényesítéssel, és közösen készültünk az utánkövetési (follow up) tevékenységekre. A résztvevők gondolkodtak a további együttműködésről is, ehhez vázoltuk nekik az olyan határon átívelő, nemzetközi pályázati lehetőségeket is, mint például az Erasmus+ program.

Ezúttal is teret adtunk a kezdeményezésre, a faciitálásra, a prezentálással kapcsolatos készségek fejlesztésére. Tovább támogattuk a résztvevőket abban, hogy képesek legyenek átgondolni és megfogalmazni céljaikat tudatosan tervezni a projektjük megvalósítását, tudjanak fókuszálni a cél elérésére (a follow up tevékenységgel összhangban). Az előző alkalmak során már kiderült, hogy a résztvevők ismeretei hézagosak az érdekérvényesítés terén, kevésbé tudatosak ebben a kérdésben (pl. diszkrimináció észlelése, kezelése) – ezen próbáltunk finomítani különböző gyakorlatokkal.

A közös munka nagyon gördülékennyé vált; a résztvevők eddig is együttműködők és nyitottak voltak, de ekkorra megszokták és megértették ezt a tanulási formát – a nem-formális tanulási kereteket, gyakorlatokat – így mostanra teljes összhangban működtünk. Az egyetlen probléma a késés volt, sajnos szinte mindig vártunk valaki(ke)t.

A csoportműködés ismét magasabb szintre lépett az utolsó alkalomra. Bizalommal, nyitottan, figyelemmel fordultak egymás felé, jól kapcsolódtak egymáshoz, együttműködők voltak, elkötelezettek a csoport és a közös munka iránt. Nagyon tisztán látták saját csoportjukat, jól reflektáltak annak működésére, alakulására.

Az elköszönés során mindannyian megfogalmazták, hogy nagyon sokat adott nekik ez a három csoportos mentorálási alkalom, sokat jelentenek az itt született kapcsolatok, az élmények és a tanulás. A résztvevők nagyon sokat fejlődtek a képzési alkalmak során, ezt ők maguk is tapasztalták önmagukról és egymásról is, utóbbit vissza is jelezték egymásnak. A közös fejlődési pontok:

- önismeret és önreflexió fejlődése,
- tudatosabb kommunikáció (pl. egyértelmű jelzések, figyelem a másakra),
- tudatosság a visszajelzések adásában és fejlődés abban, ahogy a visszajelzést adják, fogadják,
- nagyobb fokú tudatosság és érzékenység a csoportban való lét, működés iránt,
- a csoportmunka facilitálása, koordinálása,

- kezdeményezőkézség fejlődése, könnyebben belépnek, megszólalnak a csoportban,
- tudatosabbak lettek céljaik megfogalmazásában és az ahhoz vezető út (tevékenységek, eszközök, stb.) megtervezésében.

E közös pontokon túl nagyon fontos egyéni felismerések, előrelépések is történtek.

Gyülekező az egyik reflexiós csoport megkezdése előtt a III. csoportos mentorálási alkalmon

A csoport hozzálátott az utánkövetési (follow up) tevékenységek tervezésének, mely során születtek jól és kevésbé jól kiforrott elképzelések. A tevékenységek végiggondolása során a résztvevők a mentoroktól és a társaiktól kaptak szempontok alapján egyénileg, valamint kis és nagycsoportban dolgoztak. A mentorálást követő időszakban online támogattuk a tevékenységek megvalósítását, amelyről a résztvevők beszámolót és fotódokumentációt készítettek.

Összegezve az eddigieket elmondható, hogy a résztvevők egy részét inkább motiválta a csoportos mentorálás során való együttlét (új ismeretségek, korosztálybeli sorstársak közössége, kimozdulás otthonról, stb.), mint az önsegítő csoportok létrehozása. A résztvevőink döntően kapcsolatorientált attitűddel vettek részt ebben a programban: sokan közülük a szülőkkel élnek, van, akinek kevés illetve egyáltalán nincs kapcsolata más mozgáskorlátozott fiatallal. Az önsegítő csoport létrehozására is inkább azért voltak motiváltak, mert az kapcsolatot, a kimozdulás lehetőségét jelenti számukra, és nem az aktív állampolgárság, a társadalmi szerepvállalás, társadalmi befogadás előmozdítása miatt. Ez utóbbi csak kisebb részükénél volt erős motiváció.

Egyénileg mindannyian sokat fejlődtek, tudatosabbá váltak a csaknem egyéves együttműködés során, ami képessé tette őket arra, hogy jobban képviseljék önmagukat, illetve hogy hatékony együttműködést tudjanak kialakítani más mozgáskorlátozott fiatalokkal. Ezzel jelentős lépéseket tettek afelé, hogy aktívabban képviseljék a mozgáskorlátozott emberek társadalmi szerepvállalásának és befogadásának ügyét. A hatékony érdekérvényesítéshez, társadalmi szerepvállaláshoz, aktivitáshoz azonban többségüknek még feltehetően további támogatásra lenne szüksége.

6. ÉRTÉKELÉS

Az értékelés a projekt minden mozzanatában végig fontos szerepet kapott, enélkül a módszertan adaptálása sem történhetett volna a tervezettek szerint. A csoportos mentorálási alkalmakat követően a team újra és újra összeült egy-egy értékelő találkozóra, melynek eredményeit már a megvalósult módszertan leírásába is belefoglaltuk. Ezt követően az értékelés már a projekt egészét érintette, melynek során a projekt céljai mentén gondoltuk át az elért eredményeket.

Egyik fő célunk a súlyosan mozgáskorlátozott fiatalok problémáinak, szükségleteinek feltérképezése volt összesen 450 fiatal bevonásával Magyarországon, Romániában és Szlovákiában. A célkitűzés az elképzeléseknek megfelelően valósult meg, bár arra a következtetésre jutottunk, hogy egy ilyen típusú kutatás esetén több időt kell szánni erre a fázisra. A négy hónapos időkeret a kutatási tevékenység megvalósítására nagyon ambiciózus volt: a fókuszcsoportok megszervezése nem jelentett gondot, leginkább a hólabda módszer és a projektben résztvevő szakemberek kiterjedt kapcsolatrendszerének köszönhetően. A kérdőív 150 fős mintával dolgozott, nehéz volt elérni a célcsoportot, de végül sikeres volt a kitűzött indikátor teljesítése. Önkitöltős kérdőívvel dolgoztunk, ami hosszú koncentrációt igényelt, így a motiváció fontos szerepet játszott. Olyan kitöltőket értünk el vele, akiket kimondottan érdekelt a téma, vagy akiknek személyes kötődésük volt a projekthez, a megvalósító szervezetekhez és/vagy azok munkatársaikhoz. Egy újabb hasonló projekt esetén kevesebb problématerületre fókuszálnánk. Szükségletfelmérésnek

és problémafeltárásnak kiváló volt a kutatás, azonban összefüggésekre nem világíthatott rá. Inkább megerősítésként szolgált, semmint új információt adott volna a projekthez. A három ország összehasonlításában, kisebb eltérések voltak ugyan, de alapvetően hasonló eredmények születtek.

Tanulásként fogalmazódott meg, hogy bár a kérdőív magyar nyelvű volt, és mindhárom országban beszéltek azt a kitöltők, nyelvi nehézségek mégis adódtak. A különböző területeken adott esetben komoly eltérés vagy a nyelvi kifejezések értelmezésében, használatában. Minél szakmaibb a megfogalmazás, annál nehezebb a megértés az egyes régiókban, nemcsak a résztvevőknek, hanem a partnerszervezeteknek is. Így egyértelművé vált, hogy nem indulhatunk ki abból, hogy a közös nyelvet mindenki teljes mértékben megérti, a projekt során ennek megfelelően adaptáltuk a használt kifejezéseket. Csak hogy pár példát hozzunk, bár nagyon egyértelműnek tűntek a kifejezések, de másként referálnak a különböző területeken az alábbi fogalmakra: „diszkrimináció vs. hátrányos megkülönböztetés vs. társadalmi kirekesztés”, „transzparens vs. plakát”, feltűnően más volt alapvetően az angolból átvett jövevényszavak használata.

Másik fő célkitűzésünk a kutatás eredményeire valamint a bevont szakértők tudására és tapasztalataira alapozott mentorálási módszer kidolgozása volt. Ezzel az eredménnyel teljes mértékben elégedett a projektteam. A kutatás eredményeire annak - a már említett - kimenete miatt kevésbé tudtunk támaszkodni, ennél jóval nagyobb hangsúlyt kapott és fontos alapot adott a szükségletfelmérés és a folyamatos kommunikáció a résztvevőkkel. Folyamatosan alakult a módszer a résztvevőkkel folytatott dialógusnak köszönhetően, rengeteg információt szereztünk a meglévő és fejlesztendő készségekről, illetve a mentorálási folyamat tartalmi elemeinek, a használt fogalmaknak a megértéséről. A bevont tapasztalati és egyéb szakértők tudása és tapasztalata elengedhetetlen és nagyon értékes volt a módszer kidolgozásához. Ennek fényében mindenképpen fontosnak tartjuk a szakértői csoport tudatos és projektnek megfelelő kiválasztását még a tervezési folyamat során.

Következő célunk magától értetődően a módszer tesztelése volt, három nem formális tanuláson alapuló kortárs mentorálási alkalommal, 18 súlyosan mozgáskorlátozott fiatal bevonásával. Ez a célkitűzés is a vártnak megfelelően, teljeskörűen megvalósult. Visszatekintve úgy látjuk, hogy ehhez fontos volt a csoport rugalmassága, nyitottsága és együttműködése, valamint a reflexiós csoportok során adott sok részletes visszajelzés. A résztvevők

nagyon jól reagáltak a folyamatos igényekhez való adaptációra és pozitívan értékelték, hogy a szükségleteikre azonnal, transzparens módon reagált a team.

A következő cél az utánkövetéshez kapcsolódik: a célkitűzés itt a mentorálási folyamat eredményességének tesztelése, a kortárs segítők által létrehozott önszorgító csoportok nyomon követése, szakmai támogatása volt. Talán ez volt az a célkitűzés, melyet legjobban befolyásoltak a külső tényezők; időbeli és szervezési nehézségeket is okozott a pandémiás helyzet. Ide sorolhatjuk a Covid-19 miatti logisztikai nehézségeket, az első és a második mentorálás között eltelt hosszú időt (6 hónap), illetve a második két csoportos mentorálás időbeli közelségét. Jórészt ezen hatások miatt az önszorgító csoportok működtetése nehézségekbe ütközött. A csoportos mentorálások átütemezése nem volt összhangban az önszorgító csoportok alakulásával és a tanulási szükségletekkel, így számos további online támogató találkozót is be kellett iktatni a folyamatba. A csoportok támogatása ennek megfelelően nagyobb figyelmet igényelt, a folyamat monitorozására is több erőforrást kellett csoportosítani. A résztvevők is hasonló kihívásokkal néztek szembe saját önszorgító csoportjuk megszervezésénél és a támogatási folyamatában is.

A két első csoportos mentorálás között eltelt hosszú idő miatt már felmerültek olyan szükségletek is az önszorgító csoportok működésével kapcsolatban, melyek tematizálását a második csoportos mentorálásra terveztünk, ám az elhúzódó pandémiás helyzet miatt nem volt lehetőségünk ezt így időben biztosítani. A nehézségeket a mentorok rugalmassága és széleskörű rendelkezésre állása hidalta át, a csoportok így továbbra is folyamatosan támogatva érezték magukat.

Az eredmények széles körű terjesztése is megvalósult, és a tervezett kommunikációs csatornák és eszközök mellett fontosnak tartjuk megemlíteni, hogy a résztvevők az általuk létrehozott tevékenységeket is tervezetten disszeminálják, az eredményeket különböző felületeken és csatornákon széles körben bemutatják. A mentorálási folyamat során készültek videós interjúk, blogok, instagram sztorik, Facebook posztok és interjúk a nyomtatott sajtóban.

A célok értékelése mellett mindenképpen említést kell tenni a projekt egyik legnagyobb kihívásáról, a kiválasztásról. A toborzás minden szinten kemény feladatnak bizonyult: mind a projektpartnerek résztvevőinek kiválasztása, mind az önszorgító csoportok tagjainak toborzása. A folyamatra visszatekintve megállapíthatjuk, hogy mind a három partnerszervezetnél nagyon sokat számított a kollégák és a résztvevők meglévő kapcsolatrendszere. A felhívással sikerült ugyan korábban ismeretlen jelentkezőket is elérni, azonban nem minden esetben feleltek meg a kiválasztási szempontrendszerben megfogalmazott feltételeknek. Nagy erőfeszítést igényelt a felhívás terjesztése a különböző partnerintézményeken, csoportokon és szervezeteken keresztül, de azokat a fiatalokat, akik semmilyen, a mozgáskorlátozott emberek szá-

mára szolgáltatást nyújtó (őket képviselő, stb.) szervezethez nem kapcsolódnak, szinte lehetetlennek bizonyult elérnünk. Több mint 150 szervezeten keresztül terjesztettük a felhívást, de ennek sem nem lett igazán kézzelfogható eredménye. Ami valóban működött, az legtöbb esetben a személyes kapcsolatokon keresztüli megszólítás volt. Az integrált oktatásban résztvevő fiatalokat nagyon nehéz elérni, illetve a kevés értelmezhető reakcióból úgy tűnik, hogy ezeknek a fiataloknak nem vonzó egy ilyen témájú projekt, különösen ami az önszervező csoportokat és az érdekérvényesítést illeti. Fontos felismerésünk volt, hogy a társadalmi individualizációs folyamatok ezeket a fiatalokat pontosan annyira érintik, mint bármely fiatal társadalmunkban (így a csoportos, szervezett érdekképviselet nem feltétlenül áll fókuszban náluk sem).

A résztvevői visszajelzéseket természetesen már beépítettük a fenti tartalmi értékelés összefoglalójába, valamint a módszertani leírásba, mindazonáltal szívesen megosztunk néhány anonim idézetet, melyeket a résztvevők írtak. Ezek a visszajelzések azokhoz az aspektusokhoz kapcsolódnak, melyre a módszertani leírásban nem térünk ki.

VISSZAJELZÉSEK AZ ÉRDEKÉRVÉNYESÍTÉS TÉMÁJÁVAL KAPCSOLATBAN:

„Nagyon sok mindent tudtam már, de mégis kaptam egy új látásmódot és új ismeretekkel is gazdagodtam.”

„Szerintem egyszerűen meg kell tanulunk kiállni magunkért és meg kell tanítani kiállni magukért azokat is, akik kapcsolatba fognak kerülni velünk. A csoportomban is beszéltünk erről és azt tapasztaltam, hogy a 20-30 éves korosztály igen gyakorlatlan ebben a kérdésben.”

„Hasznosnak találtam ezt a foglalkozást, annak ellenére hogy ezzel kapcsolatos tapasztalataim egyelőre nincsenek. Jó volt ebbe is kicsit belekóstolni, a többiek tapasztalatainak példájával is.”

AZ ALÁBBI IDÉZETEK AZ ELÉRT CÉLOKAT ALÁTÁMASZTVA ARRÓL SZÓLNAK, HOGY ÉREZTÉK A RÉSZTVEVŐK, MIBEN FEJLŐDTEK A LEGTÖBBET A PROJEKT SORÁN:

„Egyértelműen a kezdeményezőkézség. Régebb nem voltam ennyire kezdeményező mint most.”

„Egyértelmű kommunikáció: Figyelmesebb vagyok, hogyan mit mondok a környezetemben.”

„A nyitottság, kíváncsiság, valamint a kezdeményezőkézség, proaktivitás a mindennapi életem tekintetében is fejlődött meglátásom szerint.”

„Kezdeményezőkézség. úgy érzem sokat fejlődtem ezen a téren.”

„Talán a koordinációban, észrevettem hogy a kiscsoportos feladatoknál elég intenzíven „odatettem magam”.

„Az ítélezéskéntes attitűdben fejlődtem nagyot, hiszen volt alkalmam megtapasztalni a közös munka erejét akkor is, ha a csapattagok erősségei különböző területekre terjednek ki. Türelmet és toleranciát tanultam azon társaim felé, akiknek más a szemléletük bizonyos dolgokat illetően, mint a sajátom.”

Záró értékelő kör az utolsó csoportos mentorálási alkalmon

7. UTÁNKÖVETÉSI (FOLLOW UP) TEVÉKENYSÉGEK

A résztvevő kortárs segítők mindegyike tervezett utánkövetési tevékenységet önszervező csoportjával, melyek révén a projekt célkitűzésével összhangban, az itt szerzett tapasztalataikat és ismereteket összegzik. Az utánkövetési tevékenységek hozzájárulnak a projekt eredményeinek széles körű terjesztéséhez. Az alábbiakban ízelítőt adunk ezekből a tevékenységekből, a teljesség igénye nélkül. Szeretnénk, ha ezek annak tanúbizonyosságául jelennének meg itt, hogy egy ilyen ifjúsági projekt mennyi motivációt és tanulási lehetőséget tud nyújtani résztvevőinek. A rövid leírások a résztvevők utánkövetési tevékenységeinek beszámolóiból származnak (a közérthetőséget segítve, esetenként szerkesztve).

■ A MEOSZ kortárs segítők tevékenységei:

PAPP VIVIEN – ISKOLAI SZEMLELETFORMÁLÓ FOGLALKOZÁS

A foglalkozások célja, hogy a diákok megismerkedhessenek a fogyatékossgal élő emberekkel. Ehhez teremtettem lehetőséget a mozgássérült fiatalokból álló csoportommal. A diákok a programok során egy kis időre belehelyezkedhettek a mozgáskorlátozott fiatalok helyzetébe és bátran kérdezhetnek a foglalkozást tartó személyektől.

Az első foglalkozások egy interaktív beszélgetést követően a résztvevő tanulók és a kísérő pedagógusai kerekasztalban ülve kipróbálhatták magukat boccia-ban és egy rövid, könnyű akadálypályán. Zárásként a résztvevők megosztották érzéseiket, gondolataikat a foglalkozás kapcsán.

ORODÁN ISTVÁN – BESZÉLGETÉS BESENYEY ZOLTÁNNAL AZ AKADÁLYMENTES VEZETÉSRŐL

Az önállóság egy apró szeletét mutatta be a csoport, ami jelen esetben a jogosítvány megszerzése és az önálló vezetés lehetőségének kérdése mozgássérült emberek esetében. Az autó sok ember számára kényelmi eszköz, azonban a súlyosan mozgáskorlátozott emberek számára a megbízható közlekedés egyetlen eszköze, ezért számukra nagyon fontos, hogy jogosítványhoz és számukra megfelelően átalakított gépjárműhöz juthassanak. A csoport tagjai utánkövetési tevékenységük során Bessenyei Zoltán rally bajnokkal beszéltek egy online interjú keretében, aki azt követően sem hagyott fel a versenyzéssel, hogy mozgássérült lett. Most Han-

dikart versenyzőként folytatja tovább és most az interjúban őszintén beszélt saját tapasztalatairól. A készített interjú megtekinthető a Mozgáskorlátozottak az önállóságért csoport Youtube csatornáján.

NOVÁK RICHÁRD – PARA EVEZÉS BEMUTATÓ ERGOMÉTEREN A SZADAI NYITOTT KAPUK FÉNYFESZTIVÁLON

A csoport által szervezett tevékenység célja az volt, hogy egy fesztiválon résztvevő a fiatalok és a szüleik megismerjék a para szárazföldi evezést – a parasportok egy típusát - egy gép segítségével és betekintést nyerjenek a parasportolók életébe, megismerjék a sport szeretetét a parasportolók szemszögéből. Az aktív mozgáskorlátozott fiatalok pozitív képet mutattak a fiataloknak, a tevékenység célja volt az is, hogy lerombolja a hamis sztereotípiákat a fogyatékossgal kapcsolatban, ez által a fesztiválon résztvevő fiatalok és szüleik befogadóbbak, elfogadóbbak lettek a fogyatékos emberekkel kapcsolatban.

HORVÁTH TITANILLA HENRIETT – MUNKA KERESÉS SEGÍTÉSE- HANDY JOB HELP WEBINÁRIUM

A csoport tagjai olyan mozgáskorlátozott fiatalok, akik diploma nélkül helyezkedtek el a munkaerőpiacon. A csoport célja, hogy segítséget nyújtson olyan középfokú végzettséggel rendelkező mozgáskorlátozott fiataloknak, akik nem tudják, hogyan keressenek állást maguknak a munkaerőpiacon.

Első alkalommal, még a projekt keretei között egy online előadást szerveztek az érdeklődő mozgáskorlátozott fiatalok számára. A webináriumban a csoport tagjai beszéltek arról, hogy milyen nehézségekkel kellett megküzdenünk és végül hogyan sikerült elhelyezkednünk diploma nélkül, pályakezdő, mozgáskorlátozott fiatalokként a munkaerőpiacon.

KOVÁCS ÁGNES – DIPLOMÁS ROCKYK FIGYELEMFELKELTŐ VIDEÓJA

A csoport egy figyelemfelkeltő videó elkészítését tűztük kicélul, melynek segítségével egy sorstárs közösséget szeretnénk létrehozni diplomás, vagy egyetemi tanulmányokat folytató 20-30 éves mozgáskorlátozott fiatalok számára, tippeket adva nekik a munkaerőpiaci elhelyezkedéshez.

A videón egy gördülékeny baráti beszélgetést rögzítettek a tanulásról, illetve annak fontosságáról.

A csoport által készített videó elérhető a csoport Facebook oldalán.

VÉGH MARCELL – AKADÁLYMENTES KULTURÁLIS PROGRAMOK LÁTOGATÁSA

A csoport tagjait érdeklik a kulturális programok, így az önsegítő csoport arra szeretné felhívni a figyelmet, hogy a mozgáskorlátozott embereknek is szükségük van arra, hogy hozzáférhessenek a kultúrához. A csoport úgy döntött, hogy a Millenáris Parkban a Nemzeti Táncszínház egyik előadására látogatnak el először 2022. június 13-án. A későbbiekben egy közös blog oldalt szeretnének indítani, ahol bemutatják a hozzáférhető és nem hozzáférhető kulturális lehetőségeket, beszámolnak tapasztalataikról, illetve arról, hogy a nem hozzáférhető attrakciók esetében javaslatokra, észrevételeikre kaptak-e választ, történt-e pozitív előrelépés azokon a helyszíneken, ahol a hozzáférést nem sikerült maradéktalanul megoldani az üzemeltetőknek, szervezőknek.

■ A szlovákiai résztvevők által szervezett tevékenységek:

IZSÓF GÁBOR – AKTÍV ÉLET EGY LÁBBAL

Szemléletformáló előadást tartott a csoport általános iskolai diákoknak, ahol az amputált emberek életét, lehetőségeiket és nehézségeiket mutatták be. A csoport tagjai saját példájukon keresztül mutatták be, hogy azt követően is lehet aktív életet élni, hogy valaki baleset, vagy betegséget követően mozgáskorlátozottá válik.

HÍR SÁNDOR – SORSTÁRSI SEGÍTSÉG

A csoport abban segíti tagjait, hogy megküzdjenek olyan mindennapos problémákkal, mint a mobilitás, a az akadálymentesség hiánya, valamint a diszkrimináció. A csoport tagjai együttműködnek más, hasonló tevékenységet folytató csoporttal, civil szervezettel. A csoport első tevékenysége egy szemléletformáló program volt, amit egy kulturális intézmény munkatársainak tartottak meg a Felvidéken.

NAGY GÁBOR – INTEGRÁLT KULTURÁLIS PROGRAM

A tevékenység célja a mozgáskorlátozott fiatalokkal kapcsolatos szemléletformálás a kultúra, az irodalom, mint eszköz felhasználásának segítségével.

A csoport tagjai egy mozgáskorlátozott emberek számára szervezett sportnap megnyitójaként kulturális témájú, szemléletformáló programot állítottak össze, a csoport tagjai egy-egy kedvenc versüket mondták el a program keretében.

■ A romániai résztvevők által szervezett tevékenységek:

BARTALIS ATTILA ÉS SEBESTYÉN ATILLA ZSOLT – HÁROM VIDEÓ A DISZKRIMINÁCIÓRÓL

A videofelvételnek több célja van, elsősorban az, hogy felhívja az emberek figyelmét a mozgáskorlátozott embereket érő diszkriminációra. Továbbá a szemléletformálás és a nevelés, hogy természetes legyen a mozgáskorlátozott emberek jelenléte. A videók segítségével a résztvevők ismereteket akarnak átadni a fogyatékos-sággal, a fogyatékos-sággal élő emberekkel kapcsolatban, ezzel is elősegítve a velük szembeni elfogadást és a fogyatékos-sággal élő személyekkel szembeni valótlansztereotípiák leküzdését. A tevékenység keretében három diszkriminációról szóló beszélgetést rögzítő videó került fel az önsegítő csoport Youtube csatornájára.

AMBRUS BORBÁLA, HIT THE ROAD JACK – KIRÁNDULÁS FIATALOKKAL

A csoport által szervezett tevékenység célja egy közösen megszer-vezett integrált szabadtéri kirándulás volt, ahol mindenki akadálymentesen tud közlekedni. Fontos volt a kikapcsolódás, feltöltődés. A szabadban töltött idő során a program résztvevőinek lehetősége volt kilépni négy fal közül. A túra során a nem mozgáskorlátozott fiataloknak lehetősége volt megismerni mozgáskorlátozott társaikat, maga a szemléletformáló program nem volt strukturált, csu-pán a kereteket, kényelmes teret biztosított a program résztvevői számára. Ugyanakkor a résztvevőket legyenek bár fogyatékos-sággal élők, vagy nem ugyan úgy a természet szeretete is motiválta a programon való részvételre, így a beszélgetések inkább a hasonlóságokra, mintsem a különbségekre fókuszáltak.

GYÖRGY LŐRINCZ MELINDA – MOZGÁSKORLÁTOZOTT PÉKEK

Az utánkövetési tevékenységgel a csoport célja az volt, hogy az in-tegrált csoport tagjai megmutassák egymásnak a süteményeken keresztül kreativitásukat, ötleteiket. A csoport egy meglepetés szü-letésnapot is szervezett, ahol egy táborig résztvevőt köszöntettek fel, azzal a süteménnyel, amit a helyszínen, közösen készítettek el. A csoport tagjai által elkészített süteményeket hátrányos helyzetű gyerekek kapták meg, így a tevékenység szemléletformáló jellege mellett támogató célt is szolgált.

NAGY KRISZTINA – A KREATÍV KLUB TAGJAINAK RÉSZVÉTELE AZ „EGYÜTT A KÖZÖSSÉGÉRT” CIVIL SZERVEZETEK VÁSÁRÁN, MAROSVÁSÁRHELYEN

Az önszervező csoport, Kreatív klub tagjai részt vettek egy integrált kézműves, kulturális rendezvényen. A rendezvényre ajándéktárgyak, képeslapokat elkészítettek. Ez egy jó alkalom volt megmutatni a csoportoknak a helyi közösségben a kreativitásukat, ezzel is bebizonyítva, hogy a mozgáskorlátozott emberek is képesek részt venni aktívan közreműködni a közösségi programok szervezésében. A csoport örömmel vett részt a kézműves tevékenységekben, gyermekfoglalkozásokban, a szolidaritás figyelemfelkeltő menetben, valamint az önkéntesek toborzásában.

NYIKÓ ANETTA – CIVIL SZERVEZETEK VÁSÁRA

A Civil Szervezetek Vására egy olyan egynapos városi rendezvény, ahol a civil szervezetek népszerűsíthetik tevékenységüket, kapcsolatokat építhetnek ki más alapítványokkal, így segítve, kiegészítve egymás munkáját. A csoport tagjai szemléletformáló programot tartottak a rendezvényen. Bemutatták a Braille írást, valamint a fehér bot használatát. Kézműves foglalkozást tartottak.

8. MELLÉKLET

■ Kutatási összefoglaló

A „P2P – Mozgáskorlátozott fiatalok társadalmi inklúziójának és társadalmi szerepvállalásának erősítése a kortárs segítség erejével” című projekt keretében a projektben együttműködő partnerszervezetek országaikban 2020. május és 2020. szeptember között egy leíró jellegű kutatás keretében egy 150 fős nem reprezentatív mintavételen alapuló kérdőíves adatfelvételt és két fókuszcsoportos vizsgálatot valósítottak meg, melyben felmérték a 18 és 30 év közötti, súlyosan mozgáskorlátozott fiatalok társadalmi problémáit.

A teljes kutatási beszámolót az alábbi linken érhető el:

<https://drive.google.com/file/d/1waXkjX-MiSE9igrhILhet-VbgQrS-1IEO/view?usp=sharing>

Az alábbiakban összefoglaljuk a kutatással kapcsolatos fontosabb megállapításokat.

A kutatásban résztvevő 450 fő 18 és 30 év közötti mozgáskorlátozott ember legtöbbször a járással, vagy az önellátással kapcsolatban vannak nagyobb nehézségeik. A fogással, szorítással, illetve a beszéddel kapcsolatban legnagyobb arányban kisebb nehézségekről számoltak be a kérdőíves felmérés válaszadói, vagy nincsenek ilyen jellegű problémáik.

A válaszadók legnagyobb arányban városokban élnek, Szlovákiában a legnagyobb, Romániában kisebb arányban, itt jelentős a községben élők aránya. Romániában egy válaszadó sem él a fővárosban, még Szlovákiában, illetve Magyarországon ez az arány 10% feletti.

A válaszadók szubjektív véleménye alapján a kérdezettek legnagyobb arányban (52-70%) kijönnek a jelenlegi jövedelmükből, még 19-30%-uk úgy ítélte meg, nehezen élnek meg jelenlegi jövedelmükből. A válaszadók csupán 10%-a vélekedett úgy, hogy kényelmesen meg tud élni jövedelméből. A magyarországi válaszadók jövedelmi helyzetüket valamelyest rosszabbnak ítélték meg, mint a szlovákiai, vagy a romániai kortársaik. Azok a személyek, akik nagyobb nehézségekről számoltak be a kérdőívben az önellátással vagy a járással kapcsolatban, többnyire a legnehezebb anyagi helyzetűek közé sorolták be magukat mindhárom országban.

Iskolai végzettségüket tekintve Romániában és Szlovákiában nagyobb az általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya. Szlovákiában a legmagasabb az általános iskolában lemorzsolódottak aránya. Magyarországon legnagyobb arányban középfokú végzettséggel rendelkeznek a válaszadók, és itt a legmagasabb a gimnáziumi

végzettséggel rendelkezők aránya is, még Szlovákiában és Romániában inkább a szakmaszerzéssel járó középiskolák dominálnak. Magyarországon kezdtek leg-többen felsőfokú tanulmányokba, azonban a felsőoktatásban itt a legnagyobb a lemorzsolódás aránya is. Egyetemi, vagy főiskolai mesterképzésben szerzett mester diplomával a válaszadók 2-4%-a rendelkezik.

A válaszadók nagyon nagy arányban inkább elégedetlenek a mozgáskorlátozott fiatalok helyzetével a közoktatásban, illetve Szlovákiában és Magyarországon a kér-dezettek többsége szerint csak részben, vagy egyáltalán nem vették figyelembe speciális szükségleteiket a tanulmányaik során.

A válaszadók mindhárom országban legnagyobb arányban vagy integrált, vagy szegregált oktatási rendszerben tanultak, inkluzív oktatásban, vagy magántanulói státuszt szignifikánsan kis arányban jelölték meg. Magyarországon a kérdezettek nagy arányban tanultak több típusú oktatási intézményben is.

Az önellátással kapcsolatos nehézségek mértéke meghatározó abban, hogy milyen oktatási intézményben tanulnak a mozgáskorlátozott fiatalok. Akik komolyabb ne-hézségekről számoltak be, azok jellemzően szegregált oktatásban tanultak.

A szegregált oktatás keretei között tanuló válaszadók nagyobb eséllyel kaptak fi-nommotorikus mozgást elősegítő, illetve egyéb fejlesztéseket, könnyebben jutot-tak hozzá a speciális szolgáltatásokhoz. Az asszisztív eszközökhöz való hozzáférés szintje általánosan alacsony. A fókuszcsoportok eredményei alapján a szegregált oktatási rendszerben többnyire jó tapasztalatokról számoltak be a szakemberek és a megkérdezett fiatalok is, ugyanakkor az érintettek kiszolgáltatottabbak a rend-szerben dolgozóknak, miközben óriási a szakemberhiány a szektorban, nagy a ki-égés veszélye, sok az információhiány, nincs együttműködés a különböző fejlesztő szakemberek között. A fókuszcsoportos vizsgálaton minden résztvevő egyetér-tett abban, hogy a mozgáskorlátozott tanulóknak inkluzív keretek között kellene tanulnia az oktatási rendszerben, azonban a szakemberek és az érintett fiatalok véleménye szerint nincs inkluzív oktatás, sőt integrált sincs a résztvevő országok-ban, mivel a mozgáskorlátozott fiatal és családja alkalmazkodik a hagyományos oktatási rendszerhez, amennyire tud, a hagyományos oktatás nem képes reagál-ni a mozgáskorlátozott fiatalok speciális szükségleteire. Ezért sok múlik a család támogatásán, azon, hogy mekkora kapacitásuk van segíteni, milyenek az anyagi körülményeik és az érdekérvényesítő képességük.

Romániában szignifikánsan magasabb arányban jelölték a válaszadók a kérdőív-ben, hogy inkluzív oktatásban tanultak, azonban az egyéni szükségletekhez iga-zodó fejlesztések, a segédeszközökhöz való hozzáférés mértéke ezt nem támasztja alá, így ezek az intézmények valószínűleg csak a nevükben tekinthetők inkluzív-nak.

A MOZGÁSKORLÁTOZOTT FIATALOK RÉSZVÉTELE A MAGYAR MUNKAERŐPIACON

A „P2P – Mozgáskorlátozott fiatalok társadalmi inklúziójának és társadalmi szerepvállalásának erősítése a kortárs segítség erejével” c. projekt kutatási beszámolója alapján
<http://www.meosz.hu/p2p/2021/03/16/kutatasi-beszamolo/>

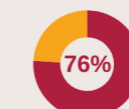

A 18 és 30 év közötti mozgáskorlátozottak döntő többsége elégedetlen munkaerőpiaci helyzetével

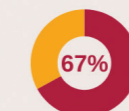
95%

szerint nem megfelelő a mozgáskorlátozott fiatalok részvétele a nyílt munkaerőpiacon.

A MOZGÁSKORLÁTOZOTT FIATALOK ALACSONY RÉSZVÉTELÉNEK OKA

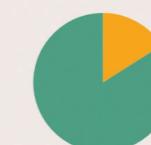
76% akadálymentes épületek és közlekedés hiánya

67% a munkáltató, vagy munkatársak nem tudnak alkalmazkodni a speciális igényekhez

47% a válaszadó mozgáskorlátozottak közül nem dolgozik és nem is tanul

16% a magyar 15-29 év közötti fiatalok közül nem dolgozik és nem is tanul
 Forrás: Eurofound

NEMZETKÖZI ÖSSZEHAJONLÍTÁSBAN: NEM DOLGOZIK, NEM IS TANUL

HU

47%

RO

62%

SK

44%

A kérdőíves vizsgálat eredményei alapján a mozgáskorlátozott fiatalok nem tanultak az oktatási rendszerben a vitakultúráról, vagy kritikus gondolkodásról, melyek fontosak az aktív állampolgársággal kapcsolatos kompetenciák kialakításában.

A válaszadó fiatalok több mint kétharmada szerint nem megfelelő a mozgáskorlátozott fiatalok részvétele a felsőoktatási rendszerben. Ennek okát a válaszadó mozgáskorlátozott fiatalok mindhárom országban szignifikánsan magas arányban az akadálymentes környezet hiányában, az akadálymentes lakhatás és közlekedés, a támogató szolgáltatások illetve a mozgáskorlátozott fiatalok anyagi támogatásának hiányában látták.

A jobb anyagi helyzetben lévő, magasabb iskolai végzettségű fiatalok kis mértékben elégedettebbek a felsőoktatási rendszerrel kapcsolatban, mint a rosszabb anyagi helyzetben lévő és alacsonyabb végzettségű válaszadók.

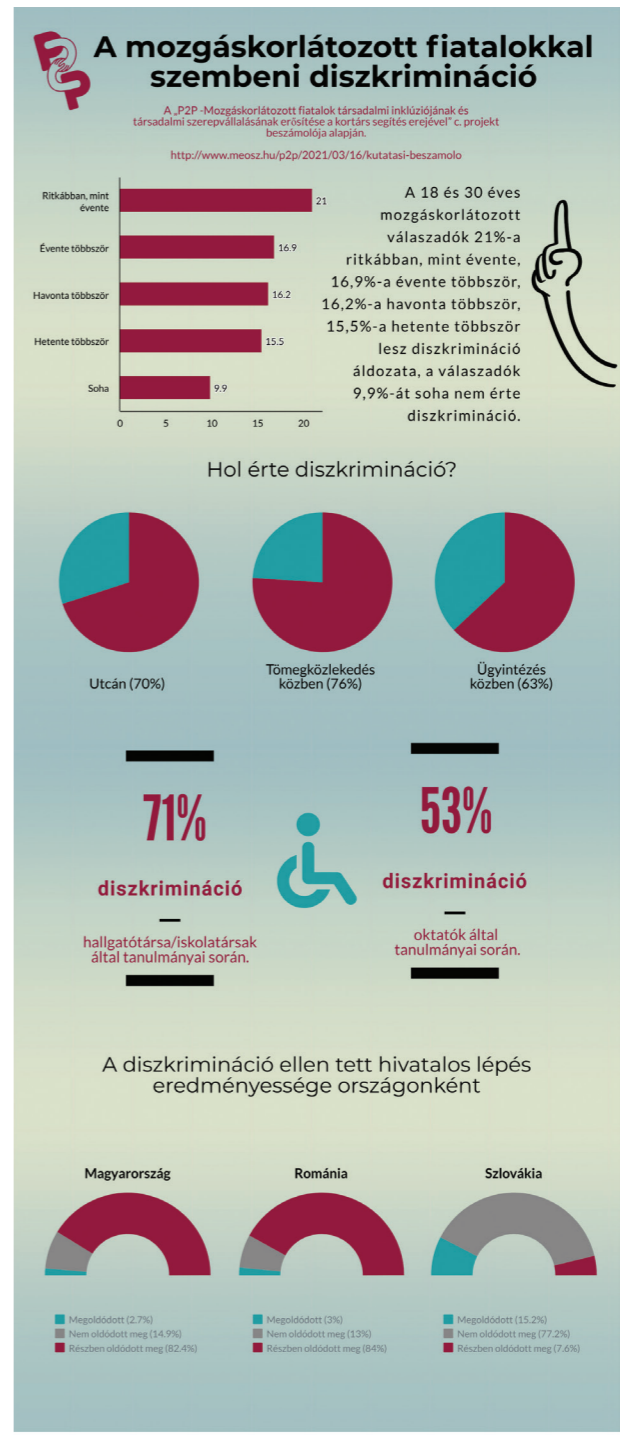
A válaszadók több mint fele szerint a felsőfokú végzettség megszerzése csak kis mértékben javítja a mozgáskorlátozott fiatalok munkaerőpiaci esélyeit.

Magyarországon és Romániában a válaszadók, ha bajba kerültek az oktatási rendszerben, akkor legnagyobb arányban szüleikre, testvérükre, barátokra, az oktatási rendszer szereplőit közül pedig az osztálytársakra vagy az osztályfőnökre számíthattak leginkább. Szlovákiában a felsoroltak mellett szignifikánsan nagyobb arányban kerültek megjelölésre a fejlesztő szakemberek is (gyógy pedagógus, fejlesztő pedagógus, pszichológus).

A kérdőív eredményei alapján a válaszadók több mint 87%-a szerint nem megfelelő mozgáskorlátozott fiatalok részvétele a munkaerőpiacon. A válaszadók szerint ennek leginkább az az oka, hogy nincsenek akadálymentes munkahelyek, a munkáltatók nem alkalmazkodnak a speciális igényű résztvevők szükségleteihez, előítéletesek, a képzési rendszerben csak olyan lehetőségek vannak a mozgáskorlátozott emberek számára, melyek elavultak, nem piacképesek, illetve a mozgáskorlátozott fiataloknak nincs megfelelő iskolai végzettségük, vagy alacsony iskolai végzettséggel rendelkeznek.

A válaszadók jelentős része nem dolgozik és nem is tanul, különösen igaz ez a 18 és 25 év közötti korosztály esetében, vagyis a nemzetközi statisztikákkal összhangban a nem tanuló és nem is dolgozó (NEET) fiatalok közé tartoznak.

Szlovákiában a válaszadók több mint 60% -a szüleivel, testvéreivel él együtt, Magyarországon pedig a kérdezettek több mint 80% -a él a szülői házban. Az inaktív válaszadók nagyobb arányban élnek szüleikkel, testvéreikkel. A fókuszcsoportokon résztvevő szakemberek véleménye szerint a mozgáskorlátozott fiatalok önrendelkezésével kapcsolatban a család visszatartó ereje kontraproduktív lehet, ugyanakkor az is elhangzott,

powered by PIKTOCHART

hogy kevés az akadálymentes lakás, még a nagyobb városokban is. Nem elérhetőek a szükséges személyi segítő szolgáltatások, azok területi elérhetősége és minősége eltérő, mindez pedig önmagában is nehezíti, ellehetetleníti a mozgáskorlátozott fiatalok önálló életvitelét. A szakértők véleménye szerint, amennyiben az érintett anyagi körülményei lehetővé teszik piaci alapon igénybe venni a segítő szolgáltatást, vagy ha az illető kiterjedt kapcsolati hálójával, jó érdekérvényesítő képességgel rendelkezik, megoldható az önálló életvitel. Amennyiben ezek nem adóttak, úgy az érintett fiatal legtöbbször a családban marad, vagy intézetbe kerül.

A mozgáskorlátozott fiatalokkal és a szakértőkkel felvett fókuszcsoport eredményei szerint jellemző az információhiány, az előítélet a munkaerőpiacon a munkáltatók, munkatársak részéről. A munkáltatói bizonytalanságokkal, előítéletekkel szemben az állami támogatások, vagy a kivetett pluszadók önmagukban nem megoldások, komplexebb segítségre van szükség a munkavállalók és a munkáltatók számára is.

A mozgáskorlátozott fiatalok a fókuszcsoportok során túlnyomóan rossz munkaerőpiaci tapasztalatokról, elutasításról, előítéletekről számoltak be, a kérdezettek nagyobbik része jelenleg is munkanélküli, illetve állást keres.

A bevont szakértők szerint a foglalkoztatottság növelésére megoldás lehet a védett műhelyek/munkahelyek létrehozása, valamint az otthoni munka vagy távmunka, atipikus foglalkoztatási formák támogatása.

A fókuszcsoportok résztvevői szerint az önálló életvitelhez fontos az önálló jövedelem, ugyanakkor felhívták a figyelmet arra, hogy a munka egyben közösségi tevékenység is, a felnőttkori szocializáció egyik legfontosabb színtere. Ehhez az akadálymentesítés mellett fontos a megfelelő pályaválasztási tanácsadás a mozgáskorlátozott fiatalok számára, a pályakezdők esetében a munkahely megtartás érdekében munkahelyi mentorálás is szükséges, valamint a munkáltató esetében fontos a szemléletformálás és az előítéletek feloldása képzések, információnyújtás segítségével.

A válaszadók több mint 70%-a szerint nem megfelelő a mozgáskorlátozott fiatalok részvétele a helyi közösségekben. Ennek okát a válaszadók a nem megfelelő anyagi támogatás hiányában, az akadálymentesség, a támogató szolgálatok, illetve az egyéni szükségletek figyelembevételének hiányában és a fogyatékoság stigmájában látják.

A válaszadók társasági életet a legnagyobb arányban havonta többször élnek Magyarországon és Romániában, illetve ritkábban, mint havonta egyszer élnek társasági életet Szlovákiában.

Általánosságban elmondható, hogy az általunk felsorolt közösségi és kulturális helyekre csak ritkán, vagy soha nem látogatnak el a mozgáskorlátozott fiatalok, aminek egyik oka, hogy azok többnyire részben, vagy egyáltalán nem akadálymentesek, illetve többnyire a helyszín maga sem közelíthető meg akadálymentesen.

Az akadálymentesség hiánya, illetve az univerzális tervezés hiánya az élet olyan területein komoly korlátokat jelent, mint a mobilitás, szórakozás, oktatás, foglalkoztatás. A mozgáskorlátozott résztvevőkkel és a szakértőkkel tartott fókuszcsoportnak is visszatérő eleme a mobilitási lehetőségek szinte teljes hiánya az akadálymentesítés hiánya miatt.

A helyi közösségekben szívesen nyújtanak segítséget a mozgáskorlátozott fiataloknak, azonban sok esetben kéretlenül teszik ezt, illetve arra sem kérdeznék rá a helyi közösségekben élők, hogy miként segíthetnek.

Elmondható, hogy a baráti kapcsolatokat leszámítva a válaszadók általánosságban nincsenek megelégedve jelenlegi élethelyzetükkel. Leginkább az akadálymentes környezet hiányát említik, de nem elégedettek a közlekedési lehetőségekkel, a támogató szolgálatok elérhetőségével, a mobilitási lehetőségeikkel, anyagi helyzetükkel és az önálló ügyintézésrel kapcsolatban.

A fókuszcsoportok résztvevői szerint a kortárs segítség különösen fontos lenne a fiatal mozgáskorlátozottak önálló életvitelének és közösségi részvételének növelése szempontjából. Az ilyen önszervező csoportok, kisebb közösségek tapasztaltabb tagjai támogatnák a tapasztalatlanabbakat, a csoporttagok kitartásra, próbálkozásra biztatnák egymást, segítenék egymást a nehézségek, kudarcok feldolgozásában, megosztanák információikat, tudásukat, tapasztalataikat.

Magyarországon és Szlovákiában a résztvevők 51%-a, Romániában 30%-a jelölte, hogy érte diszkrimináció az oktatási rendszerben. A kérdőíves vizsgálat szerint az iskolai diszkriminációt megélt személyeket legtöbbször hallgatótársuk vagy iskolatársuk részéről érte hátrányos megkülönböztetés.

Magyarországon a válaszadók 49% -a nem tett semmit az őt ért iskolai diszkriminációval szemben, Szlovákiában ez az arány 40%, Romániában 27%. Azok közül, akik kértek segítséget, legnagyobb arányban szüleikhez, tanáraikhoz fordultak, és elenyésző arányban fordultak a hivatali rendszer releváns szereplőjéhez, vagy éltek hivatalos panasszal. Magyarországon és Romániában 10% alatti azok aránya, akik azt jeltölték a kérdőívben, hogy a segítségkérést követően sikerült megoldást találni az őket ért diszkriminációra, többnyire csak részleges megoldás született. Szlovákiában nagyobb arányban jelölte a válaszadók, hogy sikerült megszüntetni az őket ért diszkriminációt, és kevésbé születtek rész megoldások.

Romániában a válaszadók nagy részét soha nem érte diszkrimináció, vagy csak ritkán. Magyarországon és Szlovákiában a válaszadókat valamelyest gyakrabban éri diszkrimináció, több mint 70%-ot legalább évente egyszer. A válaszadók legnagyobb arányban a mindennapi rutin során – az utcán közlekedve, bevásárlás közben, hivatali ügyintézés során vagy tömegközlekedésen utazva – tapasztalnak valamilyen diszkriminációt. Szlovákiában és Magyarországon sok a diszkrimináció az egészségügyben is, még Romániában és Magyarországon a szórakozóhelyekkel kapcsolatban is nagy arányban számoltak be diszkriminációról a kérdezettek. Magyarországon jelentős a munkaerőpiacon is a diszkrimináció, az álláskeresőket és a munkahelyekkel kapcsolatban is magas a diszkriminációval szembesülők aránya. Azon személyek kétharmada, akiket 12 hónapon belül ért diszkrimináció, nem tettek semmilyen hivatalos lépést a diszkriminációval szemben. Azok közül, akik hivatalos lépéseket tettek Magyarországon és Romániában 3%-uk számolt be pozitív eredményről, még Szlovákiában is csak a válaszadók 15%-a számolt be arról, hogy lépéseivel elérte a kívánt eredményt.

A fókuszcsoporthoz tartozó vizsgálat eredményei ellentmondanak a fenti statisztikai adatoknak, mind a 6 fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetés során a mozgáskorlátozott fiatalok és a velük dolgozó szakemberek egyaránt jelentősnek vélték a diszkriminációt az élet számos területén. A csoportokon kapott válaszok alapján a két adatfelvétel közötti ellentmondás egyik oka az lehet, hogy a mindennapokban a mozgáskorlátozott fiatalok alkalmazkodnak a többségi társadalom elvárásaihoz, ezért szocializációjuk során normaként kezelnek olyan tényezőket is, melyek kimerítik a diszkrimináció fogalmát.

A kérdezett szakemberek és mozgáskorlátozott résztvevők a csoportokon egyaránt beszámoltak a fogyatékos stigmájáról a diszkriminációval kapcsolatban. A környezet, és ennek hatására sokszor a fogyatékossgal élő személy is csak a fogyatékossgot látja, és nem a fogyatékos személyt és a benne rejlő képességeket, lehetőségeket.

A kérdőívben és a fókuszcsoporthoz tartozó vizsgálatok során is markánsan megjelenik a diszkrimináció az ügyintézés során, melynek egyik fő oka az akadálymentesség hiánya, ugyanakkor sok esetben az ügyintézők felkészületlensége, nem megfelelő magatartásuk, előítéleteik is megjelennek a mozgáskorlátozott fiatalokkal készült fókuszcsoporthoz tartozó vizsgálatok során.

Mozgáskorlátozott fiatalok aktív állampolgársága

P2P – Mozgáskorlátozott fiatalok társadalmi inklúziójának és társadalmi szerepvállalásának erősítése a kortárs segítség erejével című projekt kutatási eredményei alapján:
<http://www.meosz.hu/p2p/2021/03/16/kutatasi-beszamolo/>

A megkérdezettek szerint egy jó állampolgár ismerte az, hogy fizet adót és betartja a törvényt

32% Nyilvánította ki véleményét petíció formájában a megkérdezettek közül

10% Azok aránya akik Magyarországon valamilyen formában hatósághoz fordultak és nyilvánosan is vállalták véleményüket.

Magyarországon a válaszadók szerint kevésbé fontos a kormány nyomon követése és bizonyos termékek bojkottja politikai vagy etnikai okokból

Jogsegély szolgáltató igénybevevők

Segít azokon az embereken az országban, akik nála rosszabb helyzetben vannak

Ország	Jogsegély igénybevevők	Segít azokon az embereken az országban, akik nála rosszabb helyzetben vannak
HU	23%	5.16
RO	3%	5.00
SK	10%	5.00

HU 22% RO 25% SK 18%

Nemzetközi összehasonlításban a civil szervezetekben tevékenykedő emberek aránya

MEOSZ ORBÁN SZÉNYFÉNY AKADÓZÁS CÉLJÁÉRT ERASMUS+ PIKTOCHART

A szakemberek és a mozgáskorlátozott résztvevők szerint is alacsony a fogyatékos emberek láthatósága a társadalom minden területén. A diszkrimináció és az előítéletek felszámolása az integrált oktatás súlyosan mozgáskorlátozott tanulók számára történő kiszélesítésével, valamint a mozgáskorlátozott személyek aktív társadalmi részvételével, képzések, szemléletformáló programok, szakértő érintett, mozgáskorlátozott személyek bevonásával lenne elérhető.

A bevont mozgáskorlátozott fiatalok és a velük dolgozó szakemberek szerint adóttak a törvényi keretek a diszkrimináció tilalmával kapcsolatban, azonban nem elég erős a jogérvényesítés és rosszul működik az antidiszkriminációs rendszer.

A fókuszcsoporthoz mozgáskorlátozott résztvevői alapvetően tisztában voltak az érdekeiket védő jogszabályokkal, többnyire látják azt is, hogy a diszkriminációt, vagy jogsérelmet nekik kellene jelezniük a hatóságok felé, azonban többnyire nem tudnak, vagy nem akarnak érvényt szerezni jogaiknak. Ennek egyik oka lehet, hogy nincsenek tisztában a hazai jog- és érdekérvényesítés pontos működésével, az antidiszkriminációs rendszer adta lehetőségekkel, illetve nem bíznak a hatósági eljárások sikerességében.

A válaszadók több mint 50%-a mindhárom országban alkalmanként beszél családjával társadalmi problémákról, közéleti kérdésekről.

Romániában és Szlovákiában a kortárs közösségben kevesebbet beszélgetnek közéleti kérdésekről, még Magyarországon kissé többen beszélnek társadalmi problémákról alkalmanként barátaikkal, mint szüleikkel.

A magasabb iskolai végzettséggel rendelkező, jobb anyagi helyzetben lévő fiatalok valamelyest többen foglalkoznak közéleti kérdésekkel, társadalmi problémákkal.

Összességében elmondható, hogy a válaszadók többségét ugyan eltérő mértékben, de érdekli a politika. Magyarországon érdeklődnek leginkább a politika iránt,

még Romániában legkevésbé. Ezzel megegyező arányban használják a médiát politikai témájú tartalmak keresésére is, illetve a parlamenti választásokon való részvételük is korrelál a válaszadók politikai érdeklődésével.

A társadalmi intézményekbe és helyi közösségekbe vetett bizalom kapcsán mindhárom országban elmondható, hogy leginkább családjaikban bíznak a válaszadók és legkevésbé a helyi, országos, vagy nemzetközi szinten működő politikai intézményekben és politikusokban.

A válaszadókra nem jellemző az aktivitás a társadalmi, közéleti ügyekben. A válaszadók egy tizede fordult csak valamilyen hatósághoz, vagy vett részt civil jog-, érdekvédő szervezet, vagy politikai szervezet munkájában. Hasonlóan kis arányban szólaltak fel nyilvános fórumokon is, legtöbben petíció aláírásával tiltakoztak valamilyen nekik nem tetsző intézkedés ellen.

A fókuszcsoporthoz résztvevői ismernek mozgáskorlátozott személyeket képviselő szervezeteket, de többnyire a szolgáltatásaikat veszik igénybe, információt kérnek tőlük és nem vesznek részt ezen szervezetek érdekvédelmi munkájában, nem tartanak velük rendszeres kapcsolatot.

A válaszadók véleménye szerint a jó állampolgár segít másokon, illetve jellemzően normakövető. A válaszadók egyik országban sem fontos sajátosságként értékelték a társadalmi és politikai ügyek területén felmutatott aktív jelenlétet, részvételt.

Az önkéntességgel kapcsolatban a pozitív attitűdök dominálnak a kérdezettek válaszai szerint, ugyanakkor nagy arányban nem vesznek részt önkéntes tevékenységekben.

KIADJA: MOZGÁSKORLÁTOZOTTAK EGYESÜLETEINEK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE

1032 BUDAPEST, SAN MARCO UTCA 76.

TELEFON: 06 1 388 23 87

E-MAIL: MEOSZ@MEOSZ.HU

WEB: WWW.MEOSZ.HU

FELEŐS KIADÓ: KOVÁCS ÁGNES

SZERKESZTETTE: DR. BÁNFAI TAMARA

GRAFIKA ÉS NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS: ZSEMBERI TIMEA

BUDAPEST, 2022

ISBN 978-615-6350-08-4

Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek
Országos Szövetsége

